

CONCETTA LA MAZZA

Gök asmanyň aňyrsynda

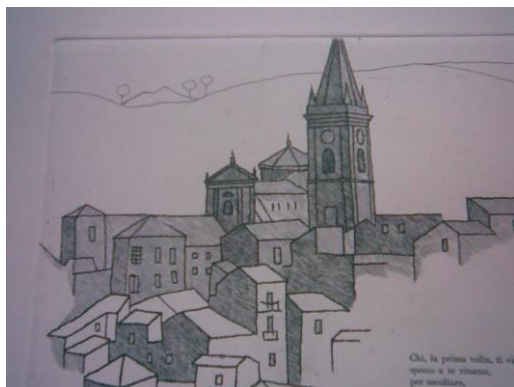

Terjimehaly

Concetta La Mazza, 1936-njy ýylda Nowara di Sisiliýada, Domeniko La Mazzanyň we Tereza Korrentiniň uly gyzy dünýä indi. 1950-nji ýylda ejesi daýzasyna agyr "ynanylan" döwürden soň, Domodossolada ene-atasyna goşuldy we henizem adamsy Juzeppe bilen bile ýaşaýar. Üç çagasy bar: Armando, Lýusiano we Daniela. Recentlyňy-ýakynda Nowarada çagalyk ýyllaryny ýada salmak islegi onuň kalbyna girdi we ine, bu ýakyn, şahsy gündeligiň döremegi, ýöne şol döwrüň daşky gurşawy: şäher, oba, adamlar, endikler hakda anekdotlardan we salgylanmalardan doly, Ikinji jahan urşunyň garaňky ýyllarynda bu sebitiň däpleri.

Writingazuwyň ilkinji güýji

Kiçijik Konsetta daýylaryna ynanylýar we Kastrangiýada şäherden we synpdaşlaryndan uzakda ýerleşýän bir çukurda ýaşamak islegine garşy mejbur edilýär. Şeýlelik bilen açlyk, döwri bilmezlik, yrymlar we sütemleriň arasyndaky söweşiň agyr ýyllarynda şahsy Kruçis bilen ýekelikde syýahat edýär. Uruşdan soň gutulgysyz emigrasiýa we demirgazykda tebigy taýdan kyn başlangyç.

Bularyň hemmesi ýadynda ösüşiniň tapgyrlaryna täzeden seredýän we geň galdyryjy täzelik we inçe degişme bilen bize maşgala jemgyýetimiziň simwoliki hekaýasyny okamagyň lezzetini berýän kiçijik gyzjagazyň nazary bilen aýdylýar. çuňňur hereket etmäge ukyply we her birimize degişli.

“Concetta La Mazza” -nyň bu gysga romanynda ýazmak her bir düzgüni ýoýup, gelip çykyşyna gaýdyp gelýär, hiç hili resmi shemadan azat, içerki durmuşyň täsiri bilen, hemme zady basyp alýan derýa öwrülýär, bu ruhuň güýçli ýagyşydyr.

Antonýanyň we Mişeliň daýzalarynyň şekilleri, Nowaranyň keşbi ýatdan çykmajak bolşy ýaly, jomart, gurşap alýan we gödek we gödek bolşy ýaly ýatda galar.

Ahyrsoňy, düzedip bolmajak ýagdaý ýüze çykanda ýetginjeklige kyn geçiş, ýöne kiçijik Konsetta, asmanyň aňyrsynda ... seredip bilýän gözleriniň kömegi bilen, geljekde gaýduwsyz umydy we sarsmaz umydy sebäpli pajygaly ykbala boýun egmeýär. gök!

NINO BELVEDERE

“Meniň üçin synag başlandy. Belki yssy gün bolmagy ahmal, 1938-nji ýylyň tomusy başlandy, iki ýaşymdadym, daýzam meni alyp gitmäge geldi. Mata sumkasyna bluzka we iki jübüt balak goýdy, soň öýümden çykan zatlarymdan bihabar. Men şeýle bir kiçijikdim welin, “Crucis” -iň şol gün başlajakdygyna düşünip bilmedim.”

Gök asmanyň aňyrsynda

Birinji bap - Atanyň öýi

Ol indi köne adamsyz harabalyk, gargalar bilen bogulan we güjükler bilen dişlenen, ýöne köp wagt öň Nowara şäherinde Messina daglarynyň ajaýyp galasynyň aşagynda ýerleşýän Engia etrabynyň seýilgähinde golaýda bir jaý bardy. Çeşme Gapy agaç basgançakly kiçijik otagyň birinji gatyna alyp barýan içki basgançaga açyldy: bu ýatylýan otagdy. Stokarky gata çykdyňyz, aşhana bardy, eger şeýle diýip bilýän bolsaňyz. Bir burçda ot ýakylýan daş plita we makaron küýzesini ýerleşdirmek üçin ulanylýan demir üçek bardy. Öňünde diwara asylan, çukur ýaly gara, agaç belgi, iki elek, biri kiçi we biri uly, çörek bişirmek üçin peç, gapdalynda ýarym çüýrük döş, stol, iki "furrizzi" we birneme çişirilen oturgyç. Ahyrynda kiçijik balkonly seýilgähe seredýän bir otag bardy, ol ýerde bir krowat üçin zordan ýer bardy. Şol deşik 1934-nji ýylda dul galan atanyň ýaşayan şalygydy. Basgançaklaryň aşagynda agaç gapakly daş hajathana döredilipdi. Lagym ýoklugy sebäpli, ikinjisi goýberilen ysy azaltmak üçin

hyzmat eden bolmaly. Elbetde, jaýyň suwy we elektrik togy ýokdy, şol günler baronlarda-da ýokdy. Onuň gapdalynda towuklaryň agaçda oturan fermasyna alyp barýan agaç derwezesi bardy.

Dünýäniň bu künjeginde tikiňçi ejem, atam, iki doganym we ondan uly bir aýal doganym bilen bile ýaşady, Nowarada-da ýaşady. Ejem saryýagyz, inçe, gurluşy gaty ejizdi, örän näzik aýratynlyklary bardy we ýüzünde iň göze ilýän zat, süýt ýaly ak, iki sany uly gök gözdi, hemişe diýen ýaly gorkýardy we gynanýardy. Twentyigrimi dört ýaşyndaka ejesiniň duýdansyz ölümi, beden we ahlak taýdan gowşaklygynyň sebäbi bolup biler.

Ejem ölenden birnäçe ýyl soň, ejemiň aýalarynyň biriniň gatyşmagy netijesinde şazada Jadylaýjy bilen duşuşdy. Kakam Badiavekçiýaly asyly maşgala degişlidi, ol çilimkeş we azyk önümleri bilen bir çukur dolandyryýardy. Bu zähmetkeşleriň maşgalasydy we kakam, hemme tarapdan, gaty görmegeý, uzyn boýly, garaňky, özüne ynamly we işeňňir adamdy. Ol şäherden uzakda ýerleşýän bir şäherçede ýaşaýardy: pyýada, gowy tizlik bilen ýarym sagadyň içinde baryp bilýärdi. Kakasy kömür göterdi. Ejesi dinamik aýaldy, irden dükanda getirilýän harytlary: temmäki, duz we iýmit önümlerini satyn almak üçin gaty bilen Nowara gitdi. Elmydama boýnuna ullakan gara şal bilen owadan geýinýärdi, hatda müşderilerine habar bermek üçin gazet satyn alýardy. Hamletdäki ýeketäk dükan we iýmitlenmek üçin sekiz agzy bar bolsa-da, şol öýde abadançylyk ýokdy.

Agşam şeraby reňkli soda bilen garyşdyryp, häzirki müşderilere we gapjygyna göwünjeňlik bilen kömek etdi. Çagalar elmydama ene-atalarynyň işine miras galmaýandygy sebäpli, kakam kebelek söwdasyny öwrendi. Birnäçe aý dowam eden gatnaşygyndan soň, kakam we ejem bir gezek durmuş gurup, Engia etrabynyň çüwdüriminiň golaýyndaky öýde söýgi höwürtgesine gitmäge gitdiler. Takmynan dokuz aýdan soň bu dünýä geldim we günorta mukaddes adata görä, kakamyň ejesi Konsetanyň adyny aldym. Kiçijik ýaşyma garamazdan gara we gyrmyzy derim bardy, elmydama aglaýardym. Oturylyşygymyz bolmansoň, atam meni bütin gün

gujaklamaga mejbur etdi, gijelerine bolsa kakam we ejem bilen uly düşekde ýatýardym. Accountshli hasaplar boýunça men gaty ýigrenji we çydap bilmedim. Birnäçe aýdan soň, ýurtda işiň azdygyny görüp, kakam Sardiniýa işe gitmek kararyna geldi. Beýleki ada gideninde ejesini aglaýan çaga we göwresinde urýan başga bir jandar bilen galdyrdy.

Twentyigrimi aýlyk wagtym aýal doganym Roza dünýä indi. Bu atyň enesi. Konsetadan tapawutlylykda, Roza ýene-de ejemiň aýdyşy ýaly owadan, ak we gülgüne, iki sany owadan gök göz bilen bezelen sazlaşykly ýüzüni emele getirýän goňur saçlydy: ady ýaly gül! Ejem Rozany gujagyna alyp suw almaga suw çüwdürimine baranda, dostlary ondan düýbünden başga iki gyz dogurmagyň mümkinçiligini soradylar. - Rusina, bu ýerde kim, hawa, sen bilýäk, beýlekisi ... - Bu Rosina owadan, ýöne beýlekisi ... dostlary dodaklaryny gysyp aýtdylar. Bu aralykda, bu ýagdaýda, işden aýrylmasa-da, Hudaýa şükür edip, başdan geçiren synaglarymyň duýgyny duýýan ýaly, dynjymy dowam etdirdim.

Hekaýanyň galan bölegini aýtmak üçin ilki bilen sizi daýzam Antonia bilen, gysgaça aýdanymda, Ntuoia bilen tanyşdyrmaly. Ol ejemiň uly aýal doganydy, ikisiniň arasynda on ýedi ýyl tapawut bardy. Ol gysga, gödek aýaldy, gözlerine hapa saçlar düşdi. Üns berilmedik ýüzi özünden garry görünýärdi we boş nazarynda diňe gaty masgaraçylyk bardy. Twentyigrimi ýaşynda, durmuşa çykjak wagty dul galan we üç ýaşly ogly bolan Sempione tunelinde işden ýaňy gaýdyp gelen ilkinji doganoglany bilen durmuş gurdy. Bu adam, daýym Mişel, daýym Miçeri gysga adamdy we şa Witorio Emanuele III-iň plebeian nusgasyna meňzeýärdi, şäheriň gaty häsiýetli köçesinde iki metr töweregi basgançakly bir öýünde ýaşaýardy. Bu owadan jaýdy. Birinji gatda uly merkezi hasaplaýjy agaç ussasynyň dükany, iki sany diwar şkafy bardy, ol ýerde rasp, çisel, gimlet, gözenek we gurallar, guran stollarynyň aýaklaryny tegelemek üçin torna, ýylmaýjy tigr bardy. uçarlary we pyçaklary ýitileşdirmek üçin, ýelimi suwuklandyrmak üçin gazana odun ýakýan peç, hemme ýerde ýerleşdirilen tagtalar, diwara berkidilen birnäçe arra, at, geçiniň şahlary we pyşdyl derileri ýaly gysga jadyly, gysgaça aýdylanda, biri indi diňe ýatlamalar dünýäsine degişli ýerler.

Agaç basgançak birinji gata eltdi, ol ýerde keramiki plitkalar bilen iki sany giň otag, şol döwürde kaşaň, daýym tarapyndan ýasalan gapdal tagta, divan, stol we rafiýa bilen dokalan käbir oturgyçlar, gök önüm ýüpi. Awgust aýynyň ortalarynda köçä seredýän kiçijik balkondan, çaklama ýörişi Abbeýe tarap ýokary göterilende, Madonnanyň täç kellesine eli bilen degip bolýar. Ikinji gatdan bolsa, Rokka Salwatestany görüp bilersiňiz we öň, jaýlaryň arasyndaky çatrykdan, gök asmanyň aňyrsyndan, esasanam deňze ýetýänçä, daglaryň ajaýyp landşaftyna haýran galyp bilersiňiz. Duman bolmaýan salkyn bahar günlerinde, gorizontyň gyrasynda Wulkany, soň bolsa Lipari, Stromboli we beýleki adalary görüp bilersiňiz: tebigy tomaşa, köp öwüşginli otkrytka.

Başga bir basgançak aşhana we ýatylýan otag bolan birinji gata çykdy, ilkinji gaty giň çörek üçin agaç peç we nahar bişirmek üçin çoýun demir kömür bilen enjamlaşdyryldy. Şübhesiz, iň möhüm öý işlerini ýerine ýetirmek üçin drena with bilen aşhananyň oňaýsyzlygyndan başga-da owadan jaýdy. Şol döwürde käbir amatlyklar henizem düşüniş bolmaýardy. Aslynda, suw sink çüwdürimindäki köpçülik çüwdüriminden alyndy, soňra gaplary ýuwmak üçin uly terrakota howzuna guýlan ikinji gata äkidildi. Çukurda zeýkeş ýoklugy sebäpli, basseýnden suw birinji gata getirilip, hajathana taşlandy. Aýal üçin gaty ýadaw işdi. Gulluk we kemsidiji ýagdaý, adam çydamlylygynyň iň ýokary derejesine ýetip, nahar wagtynda iň ýokary derejesine ýetdi, Antonia daýza, adamsyna hormat goýman, ozal iýen şol bir tabakdan, belki-de hudaý şol bir zady gaýtalady, ýöne muny ýadymda däl.

Mişel daýza garaňky we gödek adamdy, akmak ýaly zähmetsöýerdi, ýüreginiň ýerine çäge daşy bardy. Men onuň gözlerinde başgalara mähir ýa-da rehimdarlyk görmedim. Ogluna seretmek üçin daýzasyny öýünde saklady, oňa nahar taýýarlamalydy, hyzmatkäri bolmalydy we hemişe hawa, hawa, hawa diýýärdi. Hatda balkona-da seredip bilmedi, ýogsam her gün agşam işden soň dostlary bilen çukura gidýärdi.

Derine çümüp, şeýle bir porsy dem bilen öýüne gaýdyp bolman, haýran galdyryjy öýüne gaýdyp geldi. Muňa derek daýzam, ýag çyrasy bilen, giç

agşama çenli iýmänem garaşdy. Kiçijik patyşa gaýdyp gelende - köplenç basgançaklara çykmaga-da güýji ýetmeýärdi - halys tozanly oturgyçda özüni taşlap, bütin gije şol ýerde galardy. Antonia daýza, hemme zada garamazdan, ony palto bilen örtdi we daň atýança gözegçilik etmek üçin ýanynda mähir bilen oturdy. Şeýdip, ýyllar geçdi we gaty köp wepalylygyň deregine, sahnalardan gaça durmak üçin hatda garyndaşlaryny görmäge-de baryp bilmedi. Ol gabanjaň, ownuk we agalyk ediji, öýden çykmazlygy üçin söýgüli sapaklaryny, taraklaryny, saçlaryny we beýleki zatlaryny satyn almaga gitdi. Toý dabarasyna çagyrylanda, Mişel daýza iň soňky pursata çenli öýüne gaýdyp bilmedi we garyndaşlary adamsyny yzarlaýança Antonia daýza ýeke gidip bilmedi. Ony wagtal-wagtal ynandyrmagy başardylar, başga wagtlar wagtynda geldi, ýöne partiýanyň ortasynda ýitirim boldy we Antonia daýza lapykeç we gynanç bilen öýüne gaýdyp geldi. Wagtyň geçmegi bilen ol izolirlenenligi sebäpli hiç kim bilen gürleşip bilmedi we birnäçe hepde bäri gynamalara sezewar bolan kelle agyrylaryna we diş agyrylaryna sezewar boldy.

Günleriň birinde gaty gowy we takwa goňşusy Mişel daýza jaň edip, aýalyna eden ähli sütemleri üçin ony käýedi: - Utanmaly - oňa gygyrdy - aýalyň beýle ejir çekmegine sebäp boldy ... Antonia gerek biraz howa al, ony öýünde bölmek hökman däl, ol mesihileriň hemmesi ýaly daşary çykmaly, köpçülikleýin gitmeli, garyndaşlarynyň ýanyna gitmeli. Iň esasy zat, gezelenje gitmeli, kelle agyrynyň ýok edilmeginiň ýeke-täk ýoly ... - goňşusy biraz sägindi, soň bolsa sözüni dowam etdirdi: - bu ýerden bir sagada golaý wagt geçip, pyýada gatyr ýolundan gitdi, üçegiň aşagyndaky aşhana we tomusda ýatylýan otag hökmünde ulanyp boljak birneme çygly otagymyz bar. Bu toprakda hoz ösümlikleri, injir, mandarin, medlar, üzüm, zizzole, alma, armut, zeýtun, gysgaça aýdanyňda, Hudaýyň her bir gowy zady bar.

Bilşiňiz ýaly, agam ölenden soň, daýza seretmeli, indi obalara ideg edip bilemok, şonuň üçinem satmak hakda pikir etdim. Näme üçin satyn almaýarsyň? Şeýdip, aýalyňzyň gowy howadan dem almaga mümkinçiligi bolar ... Ilki Mişel daýza ikerjiňlenýärdi, ýöne soň ony görmäge gitdi we satyn aljakdygyna-da ynanýardy. Gysga wagtyň içinde şertnama gol çekildi

we emläk oňa öwrüldi. Şeýlelik bilen, gitdigiçe paýhasly we dönük Vittorio Emanuele III-iň keşbi Antonia daýza tekliptdi: - injir saýlamagy we guramagyňy öwrenersiňiz. Egin-eşik ýuwmaly bolanyňyzda derýa aşak düşersiňiz we arassalamak üçin gumda deşik gazyp, içmek we nahar bişirmek üçin zerur suw alarsyňyz. - oba ýerlerinde ýaşamak üçin pensiýa çykyp bilersiz: Men agaç ussasy bolup işlärin San Basilio, Wallancazza, Badiavecchia we Piano Vigna şäherleriniň golaýynda ýaşayan maşgalalar. Gyşda derýa suw bilen çişende oňaysyz bolar, ýöne bu päsgelçiligi ýeňip geçerin. Beýleki tarapdan, oba ýerlerinden lezzet alyp bilersiňiz. Gözüni aşak salyp, Antonia daýza ýene bir gezek buýrulyşy ýaly etdi: - Cuomu tu voi, eu fazzu. - Isleýşiň ýaly ederin, garyp gyz boýun egdi.

Ikinji bap - Bu dünýäden

1936-njy ýylyň ýazynyň başynda garyp gyz we daýysy Miçeri, akymyň düýbünüň golaýyndaky oba ýerindäki Kastrangiýa göçdi. Badiavecchia, San Basilio we Vallancazza şäherleriniň dürli ýerlerinde henizem elýeterlidigi baradaky habar ýaýrady we adamlar ony işe çagyrdylar. Şol günler adaty bir zat bardy, hatda şu gün geň görünse-de, stol, penjire, gapy ýa-da şkof gerek bolanda, agaç ussasyňa jaň edip, ony öýünde myhman aldylar: olar üçin iş stoluny döretdiler we zerur agaçlary elýeterli etdiler. Mişel daýza gurallary getirdi we iş gutarýança saýtda galdy.

Agajy kesmäge çagyrdylar we iki ýyllap guratmak üçin goýdular. Soňra agaç sütüni diwara oturdyldy. Agaç ussasy ýokardan arra we aşakda bir kömekçi tutdy: "Serra serra mastro dascio che dumè fagimmo a cascia" (Saw ýa-da beýik ussat ertir döşüni ýasalyň).

Agajyň sütüni diwara oturdyldy. Ullakan arra bilen tagtalary aldylar we şular bilen penjireler, düşekler we şkaflar gurdular. Bu işi etmek üçin 4 ýaşynda turup, pyçaklary we iňňeleri bilen ýola düşdi. Öýüne baranda, müşderiler oňa sogan we bir bölek çörek hödürlediler. Günortan bir tabak makaron we bir bölek peýnir. Agşam düşensoň, işini bes etdi we ýekşenbe günü Nowarada töleg tölemezen ozal oňa ilkinji çörek berdiler.

Birnäçe ýyl geçdi we Turillu ogly ulaldy we dünýäde hiç zat üçin ömrüniň ahyryna çenli oba ýerlerinde geçirmek islemeýändigini öz gözleri bilen gördi. Kakasynyň söwdasyny öwrenipdi, ýöne ýöriteleşmek we kabinet işgäri bolmak isleýärdi. Kakasyny şol sungaty öwrenmek mümkinçiligi

bolan şähere ibermäge ynandyrmagy başardy. Kataniýa göçdi we iki ýyl okuwdan soň özüni gaty gowy gördi, bu işi etmäge taýýardygyny duýdy we on dokuz ýaşyndaka, özüne maşgala gurmagyň wagty geldi diýip pikir etdi. Birnäçe ýyl bäri bir çopanyň gyzyny tanaýardy we durmuşa çykmak kararyna geldi, ýöne ogly Mişeriniň daýysynyň islegine ters gelýär, oglunyň kast aýallaryna durmuşa çykmagyny isleýär. Şol günler ajaýyp, ýöne şeýle boldy: bir ussa çopanyň gyzyna öýlenmek üçin uly masgaraçylykdy. Birden kakasy bilen oglunyň arasynda uly dawa ýüze çykdy, bu Turilluny kakasyndan we öweý ejesinden düýbünden aýrylmaga iterdi. Täze maşgalasy bilen şähəri terk edip, Komoga göçdi we bu ýerde işi bilen baýlyk gazandy.

Daýzalarynyň çagalary ýokdy, şonuň üçin Turillunyň gitmegi bilen olar ýeke galdylar. Bu izolýasiýadan iň köp ejir çeken adam, Antonia daýza bolup, bütin gününü gurşap alan guşlar, çybynlar we çybynlar bilen söhbetdeş boldy. Oba ýerindäki şol gowakda hiç kim bilen gürleşmäge mümkinçilik ýokdy. Diňe Ro Christmasdestwo, Pasha ýa-da awgust aýynyň ortalarynda Madonna Assunta baýramy ýaly möhüm baýramçylyklar mynasybetli şähere gidip, ejemi görmäge gitdi. Bu saparlaryň birinde, ýagdaýy barada uzak wagtlap zeýrenip, aýal doganyna teklipti etdi: - Hormatly Tereza, iki gyzjagaz bilen iş salyşmagyň gaty köpdüğine gözüm düşdi, Konsetta maňa ynanyň, şeýdip bolarsyň özüňizi kiçä bagyşlamak üçin has erkin. Men ony howanyň has gowy ýerlerine alyp bararyn we oňa ýagşylyk ederin - Ejem ilki bilen ynamsyzdy, ýöne hemişe bolşy ýaly, aňsat şertli häsiýetini göz önünde tutup, uýasynyň razy bolmagyndan soň razy boldy.

Meniň üçin synag başlandy. Belki yssy gün bolmagy ahmal, 1938-nji ýylyň tomusy başlandy, iki ýaşymdadym, daýzam meni alyp gitmäge geldi. Mata sumkasyna bluzka, iki jübüt balak goýdum we öýümden çykan zatlarymdan bihabar. Men şeýle bir kiçijikdim welin, “Via Crucis” -iň şol gün başlajakdygyna düşünip bilmedim. Halfarym sagatdan ýa-da has köp wagt geçenden soň, Castrangia (Kassandra!) Atly betbagtlygy çaklaýan ýaly, bu ýeke-täk ýere gelýänçäk gatyr ýoluny yzarladyk, gysgaça ady eýýäm tutuş bir meýilnama bolupdy. Men şol wagt düşünip bilmedim.

Adamsy ilki meni gowy garşy aldy, daýza indi maňa göwnüme bolmasa, maňa süýji satyn aldy we ejemiň ýanyna Nowara gideninde, hemişe öýe gaýdyp barmaly däldigimi aýtdy, ýöne has gowusy ýeke bolan we meniň ejem boljakdygy bilen ulal. Men boýun bolmakdan başga zat edip bilmedim.

Şol wagt kakam Sardiniýadan gaýdyp geldi, ejemiň göwreli bolmagy üçin bir hepde galdy we ýene gitdi. 1939-njy ýylda bolup, indiki ýyl Antonietta dünýä indi. Antonia daýzamyň ejemi görmek üçin meni Nowara alyp gidendigini we uýamy ilkinji gezek görendigimi ýadymda däl. Kiçijik Antonietta bilen ýapyşmak üçin öýde galmak isledim, ýöne esger ýaly berk durmuşymy has köp dolandyrýan daýzam maňa: - Turnemmu öýde, men saňa ajaýyp sebäp ederin - (Geliň, öýe gaýdaly, Men size owadan gurjak ederin).

Kellä gelenimizde, ellerime gyzyl reňkli we gorkunç gözler bilen doldurylan "causitta" goýdy. Men gorkdum. Nowara gaýdyp, atamyň we ejemiň ýanyna gaýdasym gelýärdi, ýöne Antonia daýza ynandyrmak üçin hiç hili ýol ýokdy: her bir arz-şikaýatyma ýüregi gysdy we kerdi. Ilkinji üç ýylda janly janyň ýok ýerindäki Castrangia ýurt öýünde köp wagt geçirdik, diňe dynç alýanlar daş-töweregine dargadylan jaýlarda seýrek görüldi.

Undekşenbe günleri oba gitdik we ejemi, kiçijik uýalarymy we ejem atamy gördüm. Atam murtly gowy adamdy. Himany bilen kämahal ysly bir guty alyp gitdi. Gyşda meni eşiginiň aşagyna alyp, hassahananyň üstündäki "Sciancaditta" gowagynda süýji satyn almak we şeraby dadyp görmek üçin meýdança alyp gitdi. Agşam Kastrangiýa gaýdypdyk.

Käbir agşam daýza topary bilen repetisiýa gitdi, şol ýerde trombon çaldy, soň bolsa çukurda içmegi bes etdi we oba ýerlerine gaýdyp geldi. Kastrangiýadan 500 metr uzaklykda "Concettina, 'ntoia ..." diýip başlady. Bu aralykda, daýza üçburçlukdaky suwy gyzdyrmak üçin toýun gap-gaç taýýarlady. Nahar bişirmegiň ýarysynda şeraby taşlamak üçin bir topar gaýnag suw guýuldy. Demir gapda daýzam makaron möwsümini pomidor bilen sogan taýýarlady. Sogan sogan içip, meni gusdy. "Iýiň, ýogsam gaýyş alyp, jesetleri size bererin ...".

Şol döwürde wenesiýaly bir aýal San Basilionyň akuseridi. Gyşda derýa suw basanda, Mişel daýza Nowaradaky dermanhanada satyn almak üçin ony egnine göterdi. Öýünde saklandy we "Antonia, oňa şal ber, sowuk" diýdi. Garyp daýza, Mişeliň söýgülidigine düşünenini bilemok.

Indi bäş ýaşymdadym, oba ýerlerinde izolýasiýa etdim, hiç kim bilen gürleşmän, ýabany haýwan ýaly boldum. Men hemmelerden utandym. Nowara gidenimizde adamlardan gorkýandygym üçin gizledim. Goňşular bu üýtgeşmä düşündiler we daýzalarymy meni çagalar bagyna ibermegi maslahat berdiler. Bagtymyza daýzalar ynandylar. Şeýdip, bir gün irden daýzam Mişel daýza maňa biskwit satyn alyp, kakamyň beren ak saman sebedine saldy. Biskwit bilen birlikde täze ýumurtga goýdy. Ol meni obanyň abbasynyň golaýynda ýerleşýän çagalar bagyna alyp gitdi. Monah monah meni garşylamak üçin gapyny açanda, gygyryp başladym. Gorkudan sebedi ýere okladym, ýumurtga döwüldi we poluň hemme ýerinde hapa galdy. Daýzam maňa gaty pyçak bilen jeza berdi we meni öýüne alyp gitdi. Şeýdip, çagalar bagynyň ilkinji günü hem iň soňky günüm boldy.

Dört ýaşymdan daýymyň: "Konsettina, Nowara git-de, kelle agyry üçin karmieri (trankwilizatorlar) al. Gatyr ýaly gatyr ýolundan ylgadym, Greko etrabyndan geçdim, suwsuzlygymy ödemek üçin käwagt çüwdürimde durup, "du Surcittu" dermanhanasyna bardym. Ol, dermanhanaçy haýran galdy we dostlaryna gysga wagtyň içinde Nowara ýyldyrym ýaly gitjekdigimi aýtdy. Bäş ýaşymda uzak garyndaşlarym meni Barselona alyp gitdiler. Şol ýerde ilkinji gezek gaty geň galmak bilen gördüm we diňledim ... radio! Şeýle hem, nohut reňkli mata satyn almak üçin dükana gitdik. Satyjy kömekçi teklipti: - Şeýle hem şlýapa we ak şarf satyn alyň. Ahyrynda ynandylar we dükan kömekçisi ýalpyldawuk gök we açyk gök atlasdan iki sany mugt bölek berdi. Ertesi gün matalary birnäçe günň içinde eşik ýasaýan ejemiň ýanyna getirdik. Undekşenbe günü özümi Nowaranyň markuslarynyň we baronlarynyň gyzlary ýaly duýdum.

1941-nji ýylyň gyşynda, uruş wagtynda, kakam Sardiniýadaky işini gutaryp, bir dosty bilen demirgazyk şäherde baýlyk gözlemek we köne işini dowam etdirip ýaşamak kararyna geldi. Howada ejemiň kakama goşulmak isleýändigini baradaky duýgy bardy, meni biynjalyk etdi welin, bir gün düşeginiň aşagynda süýrenip, iki däne tüwini, geljek emziklerini gabyk bilen synladym. meni hiç wagt ýuwmady. Olary zor bilen menden alyp gitdiler. Gany görenim ýadyma düşýär, sebäbi özümi ýaraladym. Gije-gündiz zerur bolan kanwas köýnegini, soň köýnegi dakdym, hiç kim üns bermedi.

Ejesi gitmezden ozal garyp ýigidiň ýeke galandygy sebäpli atasynyň öýünden çykmaga synanyşdy. Elektrik çyralaryny oturtmak hakda pikir edipdi, şol wagt lordlaryň ygtyýary. Ozal "u lusu" ýag bilen ulanylýardy. Mişel daýza muny biynjalyk etdi: birnäçe günden soň öz gezeginde elektrikçini çagyrdy we öýünde çyraný oturtmagy buýurdy, şonuň üçin oba baranymda dik agaç basgançaklarda azajyk ýşyk gördüm. Haçan-da, laboratoriasynyň aňyrsynda birinji gatda ýerleşýän ýönekeý deşik hajathana (latreýa) gitmeli bolanymda, gapdalynda elmydama tabytlar goýlupdy, daýym haýyşy boýunça taýýar bolar ýaly gurupdy.

1942-nji ýylyň 1-nji martynda irden açyk gök ýeňli gök atlas geýnen daýym we atam Tore bilen bilelikde ejem we kiçi uýalarym bilen Piazza di San Sebastianonyň poçta bölümine, ýagny awtobusa gitdim, olary Vigliatore demir ýol menziline alyp barar. 4 ýaşly gyz dogany Roza gitmek islemedi we daýysy oňa ynandyrmak üçin oňa: - ýokary çykmasaň kesel bolarsyň - (men seni iki gezek aýyrarın).

Iň ulusy, daýzamyň täsirinde, men gitmedim we Nowarada galdym. Men aglamagy bes edip bilmedim. Men atamyň gujagyndan rahatlyk gözledim. Ol hem ýeke galdy we şol gün men onuň bilen bile bolmak üçin galdym. Twentiyigirmi günden soň enäniň ilkinji haty syýahatyň şowlydygy barada geldi. Kakasy oňa jaýda suwly we gaz peçli oňalyly kwartira tapdy, bu onuň üçin täze zat. Hekaýany dowam etdirip, gelen gününüň ertesi öýüne moda saç kesmek üçin bir dellekhana jaň etdi. Obada aýallaryň hemmesi diýen ýaly uzyn saçlaryny lenta bilen geýýärdiler. Gysgaça aýdanymda, ejem

ömründe ilkinji gezek begendi we kanagatlandy. Hekaýanyň soňunda ol daýzasyna maslahat berdi. Elbetde, Kastrangiýadaky görgülerimi göz öňüne getirmedi.

Biz giden günümüzüň ertesi Antonia daýza meni oba ýerlerine alyp gitdi we adamsyna maňa birinji synpyň ýerine oktýabr aýynda ikinji klasa gatnap biljekdigim üçin nädip ýazmalydygymy öwretmek üçin maňa birinji synp kitabyňy satyn almagyny aýtdy. Garyp: Indi oýnap bilmedim, ýöne auksion we san ýazmak üçin wagtymy sarp etmeli boldum. Mugallym mugallymçylyk eden San Basiliondan gaýdyp barýarka, Castrangia-dan geçýärdi. Onuň ady Mariýa, daýzasynyň bilýän kapitanynyň gyzdy. Oňa bir stakan suw hödürledi. Şol wagt men oňa depderçäni görkezdim, olam maňa alada berdi. Ol sumkasyndan gyzyl galam alyp, "gowy" diýip ýazdy. Özümüň öwenimi görmek nähili şatlyk, nähili bagt, bu meniň üçin adatdan daşary. Her gün has beter gaharlanýardym, meni atalarymyň we atamyň ýanyna alyp gitmegini haýyş etdim, ýöne daýzam munuň zerur däldigini aýtdy.

Ol maňa nädip seredilendigimi we iýmitlenendigimi aýdyp bilerin öýdüp gorkýardy. Aslynda, ösmeli we ösmeli kiçijik bir gyz üçin nahar ýeterlik däldi: irden maňa peýnir bilen gaty çörek, günortan pomidor we iki zeýtun salady berdiler. Agşam adamsy ol ýerde bolanda, Antonia daýza çig sogan esasynda emele gelen sous bilen makaron bişirdi. Ony iýmedik bolsam, köp urulmak howpy abanýardy. Dürli bolmagy üçin, käbir agşamlary makaron we noýba ýa-da ýumşak, ýumşak polenta bişirýärdi. Diňe Ro Christmasdestwo, Täze ýyl, Karnawal we Pasha baýramlarynda towuk ýa-da towşan öldürdiler. Januaryanwar aýynda aý salamy we sarymsak ýasaýan doňuzy öldürdiler, ýöne bir damja iýmeli boldular, ýogsam bütin ýyl ýeterlik bolmazdy. Sundayekşenbe günleri daýym hapa tüýdük satyn alýardy, häzirem bu hakda pikir etmek meni biynjalyk edýär, ýa-da petruşkanyň şahasyna, soňam gowrulan gabyklara içegeler ýygnalýar. Olaryň hemmesi arzan iýmitlerdi, sebäbi olaryň pikiriçe, ene-atalarymyz ýaly isrip etmeli däldiris we olar maňa gaýtaladylar: - Görýäňizmi, elmydama kolbasa we ak balykdan doly gaplar bar, iýýärler we içýärler. Biz ol adamlardan daşda durmalydyrys - diýdiler. Daýzalarym beýleki

garyndaşlarymyň ejem bilen kakamyň yklymda bolmagyny talap etmegimden gorkýardylar. Meni ýigrenmek üçin şeýle bir köp synanyşdylar welin, käte olar bilen duşuşanymda, görmezlik üçin ellerimi gözlerimiň üstünde goýýardym.

Sentýabr geldi we ikinji synp üçin giriş synaglaryny tabşyrmaly boldum. Daýzalarym meni oba alyp gitdiler, maňa gözegçilik etmek üçin garawul bilen maslahatlaşdylar, ikinji synpda okaýan mugallymym we synag tagtasynyň mugallymy. Hemmesi meniň mahabatymy üpjün etmek üçin sowgat hökmünde ýumurtga getirdiler. Men ol adamlar bilen hiç haçan aragatnaşyk saklamadym, synp otagynda syýa ýazgyly iki orunlyk agaç stol bardy. Meniň bilen bejeriş ekzamenlerini berýän beýleki gyzlar bardy. Tagta goşmak we aýyrmak meselesini çözmäge mejbur etdiler. Syýa ýazgylary we tagtasy meniň üçin düýbünden täze boldy. Gorky we utanç bilen ýaprak ýaly titreyärdim, amallary nädip çözmelidigini bilmedim, sebäbi Antonia daýza maňa diňe sanlardan on-a çenli sanlary ýazmagy öwretdi. Soň bolsa depderde azajyk pikirlenip, sözlem ýazmagymy haýyş etdiler, ýöne nireden başlaýagymy bilmedim. Şol bulaşyklyklar gutaransoň, garawul meni öýe äkitdi. Daýza ondan synagyň nähili geçendigini sorady we garawul munuň gaty gowy geçmändigini, ýöne gutarnykly kararyň mugallymlara degişlidigini aýtdy.

Geň zat, netije oňyn boldy we meni ikinji klasa kabul etdiler: Men mekdebe gitmäge taýýardym, ýöne perron meselesi ýüze çykdy. Mişel daýza öten gün dükana baryp, gara matanyň galyndysyny satyn alypdy. Antonia daýza meniň üçin formamy bir günüň içinde ýasady. Papkany satyn almak üçin has köp pul gerekdi. Daýzalarymyň pullary bardy, ýöne tygşytlamak bilen gyzyklandylar, şonuň üçin ol, elinden gelenini etdi we meni penjire gysgyjy bilen kontrplak bukjasyna öwürdi. Maňa ruçka hem satyn almadylar. Kakam inçejik agaç bölegi bilen ujuna berkidilen birini ýasady. Iki depder bilen galam çalşyp bilmediler we satyn almaly boldular. 1942-nji ýylyň 1-nji oktýabrynda daýzam meni mekdebe alyp gitdi. Ilki bilen podesto gidip, mekdebiň ýoklugy sebäpli mekdebiň talap edýän dogluş şahadatnamasyny sorady. Mugallym mähirli boldy we meni mähirli garşy aldy, ýöne men ondan gorkýardym, belki sag eliniň ýerine kakasynyň

makaron zawodynda çagalykda bolup geçen betbagtçylyk sebäpli rezin protez bolmagy mümkin. Maňa öň hatarlarda oturgyç berildi. Bir ýyl öň meni görmedik täze ýoldaşlarym, meniň barlygym bilen gyzyklanyp, öz aralarynda gürlədiler: - Näme üçin bu sikka-sikka sebäp bolýar? - (Bu ýuka gyz kim?). Men gaty gorkdum we utandym, agzymy açyp bilmedim, hatda mugallymyň mähir bilen beren soraglaryna-da jogap bermedim.

Men ýabany çaga boldum, daşaryk çykмага haýyş edip bilmedim, bir gezek özümi synladym. Şeýdip, öýe baranymda daýzam meni urdy, sebäbi ertesi gün wagtynda guramaz köýnegimi ýuwmalydy. Günler geçdi we her gezek şol bir zat gaýtalandy. Günüň ýarynda muny bilýän mugallym meni hajathana iberdi, ýöne käwagt ýatdan çykardy we men ony özüme aldym. Klasdaşlarym maňa üns bermediler we gyrgyn keselinden ejir çeken ýaly boldum, hatda meniň bilen dostlaşmaga synanyşmadym.

Obada duşuşandyklary üçin biri-birini tanaýardylar, oba ýerlerindäki jaýa barmak üçin bir sagada golaý ýöremeli boldum, şonuň üçin olar bilen dostlaşmaga mümkinçilik ýokdy. Daýzalar diňe ýekşenbe günleri dostlary bilen duşuşmak we olar bilen bir çüýşe şerabyň öňünde birnäçe bagtly sagat geçirmek üçin şähere geldiler. Emma daýza adamsy üçin iş buýruklaryny almak üçin köplenç öýde galýardy. Alty ýaşymda uzyn daglyk gatyr ýolundan ýöräpdim. Halfarym ýolda mugallyma hödürlemek üçin ýapraklar bilen gurşalan bir topar gyrgyzy saýlamak üçin durdum.

Men halys mekdebe bardym. Günortan soň, janly jana duşman, sikadalaryň ker sesleri we yssy gün bilen bilelikde oba ýerlerine gaýdyp geldim.

Men özümi şol çukurdan gulpladym we daýzamyň maňa has berkleşmegi bilen asuda atmosferada hyýal etmek üçin ýeke galdym. Daýza, işini gutarandan soň, hemişe diýen ýaly çukuryň ýanynda durup, giç öýüne gaýdyp, hemişe serhoş bolupdy. Käwagt adatdakysyndan has ýiti, ýitirim bolýar we öýüne gaýdyp barmaýar. Daýysy we käbir goňsulary gijäniň ýarynda çyralaryň yşygy bilen akymyň ugrunda ony gözlediler. Heerde ýykylanyny görenlerinde, ony öýüne gitmäge ynandyrdylar.

Arada mekdepde gowy zat edip bilmedim. Birinji çärýegiň ahrynda mugallym hasabat kartalaryny, soň bolsa faşistik nyşan bilen we gynansakda ýeterlik däl dersler bilen paýlady: hasabat kartam synpyň iň garyplarydy. Daýzamy höweslendirmek üçin oňa beýleki hasabat kartalarynyň hem meňzeşdigini, daýzamyň aljyrandygyny aýtdym. Şeýdip, gün-günden batyrgaýlyk gazandym we synpda käbir synpdaşlarym bilen dostlaşmaga synanyşdym. Men olara ýakynlaşmak isledim, ýöne olar meni söhbetdeşliklerinden aýyrdylar, belki olaryň gözlerinde men garyp ýurt gyzydygym üçin.

Üçünji bap - Gumdaky oýunlar

Kastrangiýada ýalňyzlykda geçen ýyllarda hiç wagt wagt geçmedi, sebäbi ýeke-täk zat günüň dowamynda guşlaryň jyňňyrdaýan seslerini diňlemekdi, tomusda bolsa sirokko deňizden girende sikadalaryň ker seslerini diňlemekdi. akymyň zigzag ýoly bilen jülgäni oda ýakdy. Oba haýwanlary meniň dostlarymdy. Şonuň üçin wagtymy hyýal bilen geçirdim. Asmanyň fonunda ýa-da agaçlaryň şahalarynyň arasynda maňa görkezilen şekillerden başlap, öz dünýämizi gurdum: gürleýän ýabany haýwanlar, Headsaver gaýasynyň gyrasynda hatara düzülen rysarlar, soňam meniň bilen jadyly güýçler olary ýykdy, gorky bilen ýok edilendigine syn etdim. Soňra gaýany birden dagdan daşlaşdyran we beýik uçup, oba ýerlerine terror ýaýradýan aagondarha öwürdim. Uçýan gaýyklara öwrülen bulutlary üýtgedip, ejemiň we uýalarymyň garaşýan uzak deňziniň aňyrsyna gitmegi pikir edip, asmanda gezdim. Akymyň suwundan çykan we ullakan haýwanlara öwrülýänçä çişýän gyrgyçlar, hatda akymda ösenlerinde ösümlikleri ýok edipdir.

Käte Antonia daýzamyň ýakymсыz ýüzi ýadyma düşýärdi. Ol meni söýmedi, meni söýmedi we men ony ýigrenýärdim: ejem meni aýal doganyňa ynandyrdy, ýöne bir gün gelip, meni aljakdygyna-da söz berdi: şonuň üçin köplenç agaçlara çykýardym, gözümi gözden geçirdi, kakam bilen ak atyň arkasyna gelmegini umyt edip. San Basilio we Wallancazza şäherleriniň golaýynda bu adamlar gitdi. Galan zatlar aýallar, çagalar we

birnäçe garry adamlardy. Durmuşyň zordan degýän sessiz obalarydy. Wagt togtady we adamlar hemme zadyň üýtgejekdigine, bir gün uruş gutarandan soň siwilizasiýanyň dargap giden, ölen we titrän jaýlara ýeňiş gazanjakdygyna ynanýardylar. Dostlarymyň bolmagyny, ýeke däldigimi we terk edilendigimi, goralmagy, bu ýa-da beýleki adamyň öýlerine gaçybatalga berip biljekdigimi bilmek islärdim. Hatda maşgalasyzdygymy, ene-atamyň deňziň garşy kenarynda, şol tükeniksiz gökden uzakda, meniň bilen olaryň arasynda beýik we geçip bolmajak dag ýalydygyny aýtmaga hakym ýokdy. Muňa derek maňa zulum eden daýzam bilen ýaşamaga mejbur boldum. Bu hakda pikirlenip, onuň peýda bolandygyny görenimde, ol gygyryş we wagşy ses bilen meni gaharlandyrdy. Gygyrmak, gygyrmak, kemsitmek we kemsitmek üçin edilen ses.

Hatda haýwanlaram onuň sesinden gorkýardylar. Diňe adamsy bilen başyny aşak düşürdi we sesiniň göwrümi düýpgöter üýtgedi we goýnuň üýşmegine öwrüldi. Daýzam kiçijik gyzyň töwereginde bolup geçýän zatlara düşüniş bilmejekdigini pikir etdi. Diňe hemme zada düşünmedim, üstesine-de, dymmadym ýa-da passiw däldim. Bu zygiderli söweşdi. Tükeniksiz we ýadaw göreş. Geljek hakda her gezek pikirlenýärdim: ol garry we ejizdi, men ýaş we güýçli, ýöne hemme zada garamazdan, oňa erbet garamazdym, bu meniň tebigatymyň bir bölegi däldi.

Käwagt derýa ýakynlaşýardym, şol ýerde adamlaryň eşik ýuwmaga, ýuwmaga, ýagny petekleri we ýorgan-düşekleri ýuwup, ilki hemme zady külüň içine siňdirýänlerini gördüm. Ora-da gyrkym döwründen soň goýun ýüňüni ýuwup, aklamak üçin güne guradyp, soňra düşek düşeklerini doldurmak üçin ulanýarlar. Kenardaky daşlaryň arasynda galan bölekleri ýygnamaga gitdim we eşikli gurjagymy olar bilen geýdim. Näme etjegimi bilmänsoň, keýik balygyny gözlemek üçin akymyň kenaryndaky daşlary göterip başladym, dyrnaklarynyň barmaklaryny gysmazlygy üçin ussatlyk bilen barmaklarym bilen kellämiň üstünden bagladym. Olary öýe äkitdim, agşam daýzam ody ýakanda, men olary bişirdim we iýdim: meniň üçin bu aýratyn nahar. Käwagt gyrgyçlaryň ýerine, daş göterilen badyna kiçijik gorkunç gurbagalar dik bökmek bilen ýokaryk atyldy, meni gorkudan bökmäge mejbur etdi. Olar meniň oýnaýan ýoldaşlarymdyr öýdýärdim,

käte hatda gijäni garaňkyda ýeke goýup, gitmelidigime ökünýärdim. Agşam öýe gaýdyp barmaly bolanymda, jülgede döredilen seslerden peýdalanyp, Mişel daýza gaty ses etdim. Käwagt tomusda jülgäniň aňyrsynda bir öýde ýaşayan Skardino maşgalasy bar bolsa, men olary görmäge gidýärdim. Doganlaryň iň kiçisi Mimma bilen oýnadym.

Goofy gurjaklar üçin oturgyçlar we stollar ýasapdyr. Kompaniýada birnäçe sagat geçirmek nähili gowy zat. Irden süýt almak üçin derýanyň aňyrsyna gidenlerinde maňa jaň etdiler. Dolduryljak çelek bardy, "Concettina" onuň süýt berendigini görüp kanagatlandy. Sygyrlaryň eýesi Mika Kapelýa maňa rehim etdi we ýarym stakan teklipti. Daýzamyň öýünde ýylda iki gezek süýt görýärdik: biskwit ýasanda we Pasha baýramynda reňkli halka ýumurtgasy bilen kepderi taýýarlarda. Süýt gaýnanda, onuň soňky böleklerini atdym. Houseurduň öýüniň otagynda daýylaryň düşegi bardy, eger düşek diýip atlandyryp boljak bolsa, tagtalary iki sany demir trestä saman düşekli goýupdy, sebäbi olar Nowarada at münüpdü. Sypal düşekde, üstünde diňe köne harby ýorgan, ýagly we gowrulan ýatmaly boldum. Gündizine jalbarsyz geýen kanwas köýnegim bilen ýatdym. Her gije çeken sowuklygymy suratlandyrmak mümkin däl. Ainedagyş ýaganda, üçekden giren suwy ýygnamak üçin gaplar goýulmalydy. Gijelerine süzmeli bolsam, öýden çykyp, basgançagyň golaýynda etmeli boldum. Düşünmedik bolsam, näme üçin düýş görýändigimi we saman düşeginde edýändigimi bilmedim, irdenem köp ýenjýärdim. Antonia daýza hem gündiz ulanan köýnegini geýip uklady, Mişel daýza bolsa ejesiniň edişi ýaly egreldi.

Sleepingatmak dabarasy adaty döp-dessurlara laýyklykda geçirildi: ilki ýatdym, soň daýzanyň nobaty geldi, soň daýym zolakly kanwa balaklaryny we içki eşiklerini çykardy. Gündiz geýen has ýumşak köýnegi bilen düşege tarap gitdi we diwara garşy stoluň üstünde goýlan ýag çyrasyny öçürdi. Aldawçy, men görünmeýän ýaly boldum we her niçigem bolsa göz aýladym: alawy söndürmek üçin egleninde, siluetiniň hytaý kölegesi ýaly, diwanyň üstünde duran din-don bilen siluetiniň bardygyny gördüm. - Aý, nähili gowy! - diýdi, sebäbi içen ähli şeraby ony gaty gyzdyrdy. Krowatlarynyň gapdalynda iki sany gapak, ýagny guradylan injiri saklaýan

iki sany uly gamyş sebedi bardy. Olary hapa we ýagly eşikler bilen örtdi, ikinjisinde daýysynyň arassa içki eşikleri bardy. Bedatan ýerimiň golaýyndaky gutuda gýşda mekdebe baranymda, içki eşiklerim we daýzamyň çöregini we şarfyny sakladylar. Olary diňe ýekşenbe günleri Nowarada köpçülikleýin ýörişe gidenimizde ulanýardym. Daýzalarym olary oba ýerlerinde geýmeli däl, sebäbi peýdasyz könelyäris diýdiler.

Januaryanwar aýynda doňuzy öldürdiler. Käbir kolbasa taýýarladylar we sogan duzladylar. Gaýnadylan aýaklar, çorba çümdürilen terrakota küýzesinde saklandy. Adatça öň iýip bolmaýandygy sebäpli, adatça maý aýynda täze giň noýba bilen iýilýärdi. Bir gezek aprel aýydy, daýzamdan bu hakda soradym, sebäbi gaty açdym we çörek bilen näme iýjegimi bilmedim. Daýzam däli boldum diýip gygyryp başlady. Bir gün mekdepden gaýdyp barýarkam, Ofelýa bilen gaty ýolunda uýasy bilen tanyşdym. Ejesini ýitirip, kakasy bilen Fransiýadan gaýdyp gelipdirler.

Olar menden has ýumşakdy, olara rehim etdim we olara: ýaşaýan ýerime giriň, şu wagt daýzam suw alýar, peçde iýmitli küýze bar, alyň, özüňizi iýmitlendirin, ýöne don bermäň 'diýdi. Onda hiç kime hiç zat diýme .- Maňa minnetdarlyk bildirdiler we açlykdan gorkup, maslahatymy ikerjiňlenmän ýerine ýetirdiler. Maý aýynda daýylar giň noýba bişirenlerinde, doňuzyň aýaklaryny almaga gitdiler we ýerine diňe küzäni tapdylar: tebigy ýagdaýda meni diýip pikir edip, köp günläp maňa tölemek üçin gahar etdiler. Şol gezek özümi gaty buýsanýardym, sebäbi açgözlüğine garşy uly söweşde ýeňiş gazandym. Arassaçylygyň ýoklugy sebäpli, öýler tutuşlygyna tertipsiz höküm sürdi. Gijelerine boýnumy gysdylar, daýzam her gün agşam zeýtun ýagy bilen ýag çaldy, garynlaryň ganymyň sorulmagynyň öňüni aldy. Irden boýnum boýalan ýalydy. Daýzam ýaly, kellämi ýuwmaga öwrenişmän bitlerimem bardy. Beýleki bir tarapdan, daýzam saçymy egrelip, stilini saklamak üçin suw we şeker bilen ýaglaýardy.

Beýleki tarapdan, klasdaşlarym elmydama arassa boldular. Olaryň iň garyplary-da meniň ýaly hapa däldi. Mugallym meni hemmelerden iň soňky stoluň başyna itekläp, çetleşdirmek işine goşant goşdy. Bedenim

düşündirip bolmajak hapa. Şäherdäki iň möhüm Ferragosto festiwaly mynasybetli meni ýylda bir gezek derýada ýuwdular. Bir gezek ejem hakda pikirlenip otyrkam, takmynan ýedi ýaşymdadym, brazeriň gaýnap duran külüne düşdüm. Sag elimi ýakdym, daýzam meni lukmana äkitmedi, ýöne her gün otlar bilen bejerdi. Iki kepderi ýumurtgasyna meňzeş iki köpürjik bardy, agyrydan gygyrdym, ýöne ol hiç wagt gymyldamady. Syçanlar meni gysýan ýalydy.

Bir-iki aýdan soň gudrat bilen sagaldym we henizem onuň alamatlary bar. Mekdep döwründe, ýekşenbe güni balkonda otyrkam, aşak inýän bir gyzjagaz menden Miss Winçenzinanyň katekizm sapagyna gitmek isleýändigimi sorady. Munuň nämedigini bilmedim, sebäbi daýzam meni diňe iň möhüm baýramçylyklarda köpçülikleýin ýygnady, ybadathana gitmegiň manysyna düşünmedim. Ruhany Ata Buemi öýümiziň garşysynda ýaşaýardy, ýöne men onuň bilen birnäçe gezek duşuşdym we oňa göwünsiz seretdim. Daýzam maňa ýürek bulanmagy gaýtalady: "Eger sen onuň bilen gürleşseň, ruhany diliňi keser". Şeýle-de bolsa, soradym we garaşylmadyk ýagdaýda katekizm sapaklaryny almaga rugsat aldym. Men derrew özümi rahat duýdum. Ladyaş aýal maňa kitapça we gazet berdi. Isa hakda eşidip, uly şatlyk duýdum, bir gün ol maňa ilkinji gatnaşygyma taýýarlanjakdygyny aýtdy. Bu hakda öýde gürleşdim, maňa entek gaty ýaşdygymy aýtdylar. Topardaky gyzlaryň hemmesiniň muny etjekdigini ýalan sözledim. Aslynda olar eýýäm tassyklandy, ýöne ýaş aýal ikimiz ylalaşdyk we San Nikolanyň ruhanysy: Korpus Domini günü belledik.

Ak köýnek meselesi ýüze çykdy, ýöne kimdir biri daýza monahlaryň kärendesine alýandygyny habar berdi. Köpden bäri garaşylýan gün geldi: irden meni ybadathana agyz bekledi. Ol beýleki gyzlaryň bardygyny pikir etdi, sebäbi hiç wagt katekizm hanymy bilen habarlaşmak üçin başlangyç etmedi. Aloneeke özümdigime düşünişip, meni kemsitdi: "aralançy, gödek". Mugallymym hem şol gün irden beýleki adamlar bilen köpçülikleýin boldy. Oňa gatnaşan käbir aýallar ony köşeşdirdi. Ruhany gelip, meni elinden alyp, boýun almak üçin mukaddeslige alyp gitdi. Ol maňa öň eşitmedik owadan sözlerimi aýtdy. Özümi Jennete uçýan ýaly duýdum we öz-özüme: "Ruhanylaryň dilleri kesmegi dogry däl, tersine, kiçijik gyzyň görgülerine

nädip düşünmelidigini bilýärler" -diýdim. Bolup bilsedim, ony gujaklap, şatlyk bilen öperdim.

Ol maňa bäs sany salam Maryny toba hökmünde aýtmaga mejbur etdi we men oturan ýerime gaýdyp geldim. Daýza derrew menden ruhanyda şunça wagt galmagymy näme diýendigimi sorady we men: - ladyaş aýal maňa boýun almagyň gizlinligini öwretti - diýdi. - Hawa, ýöne maňa ilkinji gezek aýtmaly - arfa aýtdy. Wayok. Köpçülik, Aragatnaşyk bardy we çykyp barýarka meni daýymyň elinden öpmäge mejbur etdiler we: "Maňa ak pata ber" diýdiler. Men atamdan başladym, hemişe şol bir söz, soň ähli garyndaşlary aýlandym. Gaetana daýza maňa kitapça berdi. Açdym, ýöne hiç kim maňa nahar hödürlemedi. Adatça, dabara gutaransoň, biskwit bilen granita almak üçin barda gitmek adaty zatdy, ýöne tygşytlamak üçin mania ýeňildi: günortan bir tabak makaron iýdik, günortan bolsa suratçynyň ýanyna bardyk. garyndaşlary ejäniň suratyny ibermegi maslahat berdiler.

Ikinji synpy gutardym we gaty pes bahalar bilen geçdim. Şol ýyl tomusda oba ýerlerinde galmaly bolduk. Men garşy çykdy: "Iň bolmanda ýekşenbe günleri köpçülikleýin gitmeli we ýeke ýaşayan atamy görmeli". Demgysma keselinden ejir çekýän gaty gowy adamdy. Gyz goňsularyna, garyndaşlaryna we gaýynatasyna hemişe gaharly adamsy tarapyndan şertlendirilendigi sebäpli, bir bölegi geleňsizligi sebäpli oňa üns bermedi.

Kir ýuwmak üçin alyp, Mişillodan gizlin daýza eltdim, ýogsam kynçylyk dörär. Hatda kakasyna bolan söýgüsini-de duýmady: bir gün aýal doganlaryndan biri Kastrangiýa gelip, ölendigini habar berdi. Ol: "Eger gitmeseň, men seni eşege uraryn" -diýdi.

Obada oturylyşyk bolanda, aýdym-saz toparynyň agzalaryna aýratyn zygiderlilik sebäpli atlandyrylýan doňdurma "pezzo duro" hödürlendi. Mişel daýza, halamaýandygy ýa-da adaty bolmadyk jomartlyk bilen hereket edendigi ýa-da maňa jaň edenini görüp: "Konsettina, gel, doňdurma al" hiç haçan belli däldi. Şeýdip, pursatdan peýdalanyp, seýrek ýagdaýlarda gowy zatlardan lezzet aldym.

Birnäçe wagt öň Bacenodan doktor Kosentino ýadymda ýitirilen bir jikme-jigi ýatlatdy. Topar şäheriň köçelerinde oýnap ýörkä, çagalar parada goşulmaga synanyşdylar. Theiröne olaryň barlygyny aklamak üçin bir agzany "tanamak" gerekdi. Muny subut etmek üçin eli penjek jübüsünde bardy. Şeýdip, başlangyç synp mugallymynyň ogly we atasyz Gianni Cosentino elini toparyň ýolbaşçysynyň jübüsünde saklaýarka, daýym Mişeliň yzyna düşdüm.

Uruş wagtynda Nowarada käbir bomba gaçyp başlady. Hemmeler gaçdy we käbir tanyşlarymyz biziň bilen Kastrangiýa pena berdi. Meniň üçin bu oturylyşykdy, sebäbi bile bolup bilerdim. Her wagt gyrgyçyň sesi eşidilýärdi. Şeýle-de, Orlando konditer dükanynyň eýesiniň oglunyň bomba bilen ýarylandygy baradaky pajygaly habar geldi. Domodossoladaky ene, dördünji gezek göwreli, Rosa we Antonietta bilen ýeke galdy. Kakam Bersagliere bolmak üçin Sisiliýa çagyryldy. Gidenden birnäçe aý soň, ejesiniň Emma atly bir gyzjagaz dünýä inendigini we dört çagasy bilen boşadylmagyna garaşylýandygy sebäpli öýüne gaýdyp biljekdigini aýtdy.

Gynansagam, Domodossola geleninde aý geň galdyrdy: Emma 12 günden soň ýaşamagyny bes etdi. Iki günden soň fronta dolanmaly boldy. Birnäçe aýdan - 8-nji sentýabrdan soň näbellilik we durnuksyzlyk döwri

boldy - harby gullukdan gaçmagy başardy we söweşiň ejesine goşulmagyna garaşmak üçin Nowara gaýdyp geldi. Kiçijik aýakgap dükany açdy. Her gün ony görmäge barýardym. Utanjaň, ýöne ýaşym üçin paýhasly, kakamyň öýlenen aýal bilen, ýöne harby adamsy bilen ýatjakdygyna göz ýetirdim. Bir gün Piazza Bertolaminiň ýokarky köçesindäki kassasyna girdim. Indiki dükandan gelen adam kakasy bilen söhbet edýärdi. Ejemi aldap ýören kakamyň gözlerini görkezmek üçin indeksim we orta barmaklarym bilen basdym. Goňşym meni saklamagy başardy, kakam bolsa ýylgyryp: “Öz işiňe pikir et” diýdi. '44 -nji ýylda onuň ýaly egrem saçly gara saçly oğlan dünýä indi ...

Badiaveçiyada kakasynyň atasy aşgazan rak keselinden ejir çekdi. Men daýza baryp görmäge rugsat aldym. Men köplenç Kastrangiýadan düşüp, derýanyň boýundaky pyýada ýöräp barýardym. Men ony düşekde ýatýaryn, asuda. Garry ene henizem dükan bilen meşgullanýardy we oňa az wagt sarp edip bilýärdi. Çybynlary kowmak üçin eline zeýtun şahasyny goýdy, ýöne ol hasam erbetleşdi, indi güýç ýokdy we men olary ondan kowdum. 1944-nji ýylyň 2-nji noýabrynda 66 ýaşynda Jennete uçdy. Kakam Sisiliýada bolupdy. Jynaza daýylary hem gatnaşdy.

Her wagt ejemden käbir hatlar alýardym. '45 -nji ýylda kakam Domodossola gaýdyp geldi we 46-njy ýylda agam Juzeppe dünýä indi.

Dördünji bap - Nebit, sogan we erbet göz

Bütün dünýäde uruş gidýärdi, aragatnaşyk kyn boldy, indi ejemden eşitmedik. Bagtymyza, kakam Bersaglieri korpusynda Sisiliýa çagyryldy we birnäçe gün azatlygy bolansoň, meni görmäge geldi. Uruş sebäpli oba ýerlerinde köp adam bardy. Göçürilen adamlar adatça on baş gün galdylar, ýöne soň şäher bombalanmak howpy astyndady we ýylboýy oba ýerlerinde galmagy makul bildiler.

Her wagt şol adamlar bilen gaçybatalga tapýardym. Dört çagasy bolan maşgala bardy, iýmit ýetmezçiligine garamazdan hemişe ruhabelentdi. Guradylan injiriň köpdüginini we hiç kime bermedik daýylarymyň açgözligini gördüm: Gowy el alyp, gizlinlikde olara getirdim. Maňa ertirlik üçin beren noýbalarynyň käbirini halas etdim. Hatda gaty çörek: daýza mekdebe gitmezden ozal jübime salan bir dilim, şol çagalar bilen paýlaşdym we çalyşmak üçin maňa kagyz berdiler, meni swingde oýnamaga mejbur etdiler we biri oýunjak, oturgyç we maňa we kiçi uýasyna beren gurjaklar üçin düşekler, uly aýal dogany bolsa bize gurjak gurjaklary ýasady.

Kämahal derýa aşak düşýärdim, töwerekdäki aýallar eşiklerini kül bilen ýuwmaga gidýärdiler we men iki sany uly daşly gapda saklanýan gapda suwy gyzdyrmak üçin ýakylýan oda haýran galmak bilen seredip durdum.. Men daýzamyň bu amallary edendigini hiç wagt görmedim. Hiç wagt ýuwmady ýa-da ýagly we gaty hapa eşiklerini paş etmezlik üçin hiç kim ýok wagty derýa gitdi.

Beýleki wagtlar öýde dokalan zygyr matany daşlara iki ýa-da üç gün ýaýradýan aýallary gördüm. Ony çygladylar we ak bolýança yssy günüň aşagynda guradylar. Daýzam meni hemişe öýe çagyryýardy, ýöne eşitmeýän ýaly boldum. Uruş döwründe gelni hem Turinden kiçijik bir gyz bilen gaýdyp geldi. Öweý öweý Salwatora hormat goýup, oňa şa aýal ýaly garaldy. Şol döwürde olar obada galdylar we bu pursat üçin daýza gowy täsir etmek üçin hoşboý ysly sabyn, zygyr polotensalar, gap guradyjy, saçak we salfetaklar çykardy. Muňa derek maňa hyzmatkär ýaly garadylar, errleri işletmäge we çeşmeden suw almaga iberildi, sebäbi myhman ibermek masgaraçylykdy.

Ro Christmasdestwo geldi we demirgazyk adatlaryna görä, irden geline Çaga Isadan gyzyna ajaýyp sowgat berildi: gurjak üçin ajaýyp küzeler we tabaklar. Men onuň üçin begendim, ýöne şol bir wagtyň özünde beýle zatlaryň maňa hiç haçan bolmandygy üçin gaharym geldi. Men barha gowşaýardym. Üzüm bardy, ýöne olary iýmek waý: şerap üçin basylmalydy. Diňe goňşulardan ogurlanan zady iýip bilersiňiz. Fizik ýygnaldy, ýöne satmak üçin. Tokaýdaky garaguşlar ýaly gizlin iýdim. Daýzalarym biskwit ýasamak üçin diňe Ro Christmasdestwo we Pasha baýramlarynda süýt satyn alýardylar we gaýnanda bir çay çemçesi bilen atdym. Daýzam meniň üçin gowrulan ýumurtgalary seýrek taýýarlady. Köplenç onuň meniň üçin gowurjakdygyna umyt edýärdim: - Geliň, ýumurtga goýup, ýumurtga ýygnap, oba ýerlerine aýlanyp, ýumurtga ýygnap, täze ýaly geçip giden bir ýaş ýigitdi) satyp, pul alyp biler -. Iki aýlap ýumurtga ýygnady, soň satdy.

Eggsumurtga satyn alan Messinanyň halkynyň elinde jüýje bolmagy ähtimal. Injir siňdirilmelidi, diňe az sanlysyny iýip bolýardy, galanlaryny gýşda satmak ýa-da goramak üçin güne guratmak üçin goýuldy. Oktýabr aýynda agşam owadan kashtan ýasaldy. Eger gabykdan galanlar bar bolsa, daýym olary kiçijik otagda (tabakda däl-de, çyradan düşen ýag bilen ýaglanan düşekde) goýup, irden turanda dört adam işe gitmek üçin meni oýardy we kashtanlary bererdi we maňa: "Ertirlik edinýärsiň" diýerdi. Olara boýun boldum we açlykdan iýdim, ýöne olar ýag ýaly dadyp gördüler we hökman aşgazan agyrysyny berdiler. Daýza öwünýärdi: - Men ýegenimi

gowy görýärim, hatda gijesi bolanda-da oňa kashtan taýýarlaýaryn -. Aslynda daýymyň gözünde ýigrenç bardy. Käwagt gaharlananda sary, otly gyzyl bolýardy: kiçijik bolsa-da, şol gözler onuň ýüzüne çozýardy. Olardan ýigrenç dökülýän dar deşik ýaly kiçijik we çuňdy. Bu aralykda dizenteriýa we gurçuklar ýeňiş gazandy. Her wagt daýzam maňa bir çay çemçesi ýag berýärdi. Bu gurçuklary uzaklaşdyrýar, özüni ynandyrmak üçin sesini çykardy ... soň "prichentu" bilen başlady: - Mazzai un vermu gruossu quennu ìa pagana, ua u mazzu chi sugnu. Mondaya-da duşenbe günü eşidýärsiňiz, ýa-da sişenbe günü eşidýärsiňiz, ýa-da çarşenbe günü eşidýärsiňiz, ýa-da penşenbe günü eşidýärsiňiz, ýa-da eşidýän Vinardda, ýa-da Sabutu-da eşidýärsiňiz, Pasha u viermu sturdudu tierra casca.-

(Men butparaz wagtym semiz gurçugy öldürdim, indi bolsa ony mesihi hökmünde öldürýärim. Mukaddes Duşenbe, Mukaddes Sişenbe, Mukaddes Çarşenbe, Mukaddes Penşenbe, Gowy Juma, Mukaddes Şenbe, Pasha günü irden haýran galan gurçuk ýere gaçýar).

Nädip diri galanymy bilemok.

Bu ýerde gabygy açýarys.

Köp ýyl geçdi we aşgazanym agyrdy. Bir otagyň ululygyndaky maşynlar bilen rentgen şöhlelerine gitdim. Maňa ýaranyň bardygyny ýa-da ýokdugyny bilmek üçin maňa ak kagyz berdiler. Gynansagam hiç zat görünmedi. Radiolog munuň gastritdigini aýtdy we agyryny ýeňilleşdirmek üçin maňa birnäçe pallatiw serişdeleri berdi. Bir çemçe suw içip bilmeýän derejä ýetdim. Men takmynan elli ýaşymdadym. Piacenzadan Armandonyň dosty Paolo meni hünärmene alyp gitmegi teklipe etdi. Şeýle hem, doktor Mazzeonyň ýanyna geldi. Gastroskopiýa guraly bokurdagyň aňyrsyna girip bilmedi. Lukman: "Bu aýaly nädip halas etjegimi bilemok, pilor ýapyk" -diýdi. Gastroskopiýa eýe bolanlaryň hemmesi otagdan öz aýaklary bilen çykdylar. Meni IV bilen nosilkada. Lukman maňa iki aýlap

güýçli bejergini berdi. Yza gaýdanymda gural henizem geçmedi. Üç aýlap hasam güýçli bejergi.

Ilkinji gezek geleninden baş aý soň, gural piloryň içinden geçip başlady. "Gudrat!" - diýip, doktor Mazzeo aýtdy. Turba aýrylandan soň, dogabitdi ýa-da sebäp bolandygyna düşünmek üçin maňa köp sorag berdi. Men aglap başladym: "Belki-de, Ziziniň maňa, soň bolsa gurçuklar üçin beren ýagydyr." Lukman ellerini saçyna goýdy: "Nebit? Sen henizem diri!". Bejergini dowam etdirip, käwagt gastroskopiýany gaýtaladym.

Ömrümi halas eden Lukman Mazzeoga sag bolsun aýdýaryn, indi birnäçe ýyldan soň diňe käbir derman serişdeleri bilen iýmitden lezzet alyp bilerin.

Kimdir biri balkondan jaň edeninde, daýysy kellesini aýlady. Soňra oňa boş garnyň üstünde kiçijik bir stakan ferrokin almagy maslahat berdiler. Ol adamsyny satyn almaga yrdy we irden maňa-da bir stakan berdi.

Mundan başga-da, bu öýde yrymlar höküm sürýärdi. Daýysy hemişe içen şerabyndan kelle agyrýardy, ýöne oňa görä munuň sebäbi kimdir biriniň erbet gözi. Aýaly ony saklamaly boldy: suw bilen bir tabak alyp, biraz duz we bir damja ýag guýup, soňam kelle agyry üçin prikent bilen başlady: - Oglu biriditto, oglu santissimu, bu öýe gelip, kowuň morokkiu, oglu biriditto, çyk we bu mammukany kow ...

Bu mübärek ýag, ynançlaryna görä erbet göz bilen giňeldi. Az salymdan otagyň dört burçuna suw sepildi we kellesi agyrdy.

Oundsaralary bejermek üçin çorbalar ýag bilen, çorba ýasamak üçin ownuk et bölegi bilen birleşdirildi. Bu elhenç garyndynyň ýalňyşdygyny aýtdylar! Irden maňa magneziýa bilen bir stakan suw berdiler. Biraz wagt geçensoň, hemmesi titröp, özümi azat etmek üçin sowuga çykmaly boldum. Dikeldenimden soň, meni jadyly hileler bilen işleýän bir aýalyň ýanyna iberdiler: ol meni başyndan aýagyma sim bilen, keseligine ellerimi şol bir ölçeg bilen ölçedi. Bir eser ýiten bolsa, şol ýyl ölümiň öňüni alardy.

Daýzalar öz ýollary bilen Hudaýa, keramatlylara, Madonnada iman eden bolsalar-da. Her ýyl 8-nji sentýabrda Tindari şäherine, şäherden kyrk

kilometr uzaklykda ýerleşýän Gara Madonna bagyşlanan mukaddeslige gitdiler. Eýýäm baş ýaşymdan bu toba etmeli boldum.

Tindari mukaddesligine zyýarat etmek mynasybetli bir gün öň daýza kapini (terlik) eşiklerden ýasady. Daýza wagtynda aw awlap, bir ýa-da iki sany ýabany towşan bişirmek üçin öýüne getirdi. Gowy täsir galdyrmak üçin daýza doldurylan süýjülikleri hem taýýarlady. Aýna seredip, ýüzüni mata bilen arassalady. "Zazà nirede, meniň gözelligim" aýdymy gaty meşhurdy we men ony "zizi" diýip atlandyrmaga endik etdim.

Daň atmak üçin agşam on bir töweregi Tindari şäherine gitdik. Gowşaklygym sebäpli ýadadym we halys boldum, köp gezek süýji suw soradym, ýöne beýleki ýadaw adamlar ýaly dükanlardan satyn almadylar: gyzgyn suw akýan ybadathananyň golaýynda ýerleşýän ýeke-täk çüwdürimde nobata durdular. yssy köşeşmäge kömek etmedi. Däp bolşy ýaly, nohut, giň noýba we kanellini noýbasy satyn aldylar, soň köpçülige gitdiler, Madinuzza doga etdiler we çykyp barýarka obadaşlary we ata garyndaşlarym bilen duşuşdylar. Günortan töwerekdäki zeýtun agaçlarynyň aşagynda nahar iýmäge gitdik. Gaty ýadadym, şol gün dostlarymyň önünde gowy täsir galdyrmak üçin elmydama işdäaçar iýmit bardy. Naharda peçde bişirilen ýabany towşany öz içine alýardy, daýysy öňem birnäçe agşam aw awlamaga gidýärdi, gök önümler we burçlar, üzüm we öýde bişirilen biskwitleri doldurýardy. Öýlerine gaýdyp barmak üçin dostlar ulag serişdesini aldylar: awtoulag ýa-da at arabalary. Syn etdim, pyýada gaýdyp gelmek üçin eýýäm işimi taşladym. Diňe daýym bar bolsa, at münüp bilýärdim, ýogsam agyrýardy.

Bäşinji bap - baýguşlar

Henizem din meselesinde, daýym doganlygyň agzasydygy sebäpli, Palm Sunday-da San Jorjio ybadathanasynda boýun almaga we habarlaşmaga borçlydy. Dabara irden sagat başde geçirildi, ruhany ilki ybadathanadaky erkekleriň hemmesini boýun aldy, soň aýallar üçin boýun aldy.

Uly gara şal geýen daýzasynyň nobaty gelende, mümkin boldugyça özüni ýapmak üçin eşigi panjara ýakynlaşdyrdy: romaşka dem alşy ýaly boldy. Ol boýun aldy-da: - Indi siziň nobatyňyz - diýdi. Duringylyň dowamynda boýun almak islesemem, edip bilmedim. Daýzam maňa käýedi: "Rebbi masgaralamaly däl, ýylda bir gezek ýeterlik, ýogsam öý eýesini almaga mynasyp dälsiň, sebäbi gözüň bilenem günä edip bilersiň."

Sagat dokuz töweregi Mukaddes Massa, birleşmek we göni öý. Hemişe bolşy ýaly, ownuk sebäplere görä daýysy ant içip başlady we nerw üsgürdi. Düşündirip bolmajak sahnalar bolup geçdi: eger şol gün kimdir birine zerur bolsa, tüýkürip bilmezdi, ýogsam Rebbi agzyndan zyňardylar. Eger betbagtlyk ýüze çykan bolsa, küýzäniň gapagyny alyp, oňa tüýkürip, suwuklygy suw we şeker bilen içerdiler. Mukaddes hepdäniň dowamynda adamlar monah tarapyndan geçirilen agşam wagyzlaryna gatnaşmak üçin gijelerine obada galdylar. Penşenbe günü zäherli reňkleýji madda bolan suw we anella bilen gaýnadylan gaty gaýnadylan ýumurtga bilen dürli şekilli biskwit hamyry taýýarlandy. Gowy anna günü agyz beklemekde bugdaý bugdaýlary bilen bezelen ähli ybadathanalara baryp gördük, soň bolsa tutuş ýylyň abadançylygyny kepillendirýän üç agtygymyzy (güýçli ysly dermanlyk ösümlük) ýuwduk.

Haça çüýlenen Isany agyrtmazlyk üçin gündiz işlemeli dälidiňiz, iňňäni tiken bolsaňyz, bedeniňize zeper ýetmek howpunyň bardygyny görseňiz we ş.m. Şol gün näme etsemem, urulmadym, ýogsam Isa aglardy. Şenbe günü on birde Parahatçylyk we direliş köpçüligi boldy. Çagalaryň hemmesi ruhanynyň ak patasyny almak üçin kepderi getirdiler, soň bolsa iýdiler. Men bu kanagatlylygy hiç wagt alyp bilmedim, sebäbi Pasha baýramyndan soň sişenbe günü gurnalan mekdep sapary üçin kepderimi iki ýumurtga bilen halas etmeli boldum. Men mugallyma ýumurtga hödürlemeli boldum. Pasha günü maňa kân harçlamazlyk üçin şa makaronyndan ýasalan kiçijik guzyny satyn aldylar. Daýza şeýle bir gysganýardy welin, köwşüni oda emele gelen gazanyň aşagy bilen ýalpyldaýardy. Eger daýzam bir işiň gutarandygyny bilse we olar onuň üçin pul töleseler, ol maňa: "Kakaňdan pul getirendigini sora" -diýdi.

Ol ikimizem kiçijik iki gul ýaly oňa çokunmaly bolduk, tä göçürilýänçä, oňa on lira, bäsisi maňa berdi. Pulumy sarp edip bilmedim, sebäbi doňuz banky üçin niýetlenipdi. Bir gezek daýza lotereýa oýnamak isleýändigimi aýtdym. Wineňer diýip umyt edýändigini üçin razy boldy. Mina ýalan. Aslynda, klasdaşlarym bilen deňeşdireniňde geýinmekde özümi ejiz duýýardym: olaryň etekleri bardy, ýöne daýzam olary halamaýardy we men doly köýnek geýmäge mejbur boldum. Olaryň hemmesi ak, goňur ýada gök pagta dyz joraplaryny geýýärdiler, men mämişi reňkde ýasalan joraplary, beýlekilerden has arzan reňk bilen etmeli boldum. Elastik zolak bilen goldanýan dyzomyň üstünde geýýärdim, ýöne iň uly mesele, aýaksyz, topugyna ýetmegi boldy. Munuň üstünde jübüt jorap geýdim. Men eýýäm ýeterlik derejede çetleşdirilipdim we eşiklerim bilenem tapawutlanmaly boldum. Bäş lira bilen, sapaga girmezden ozal geýjek has oňat jübüt jorap satyn almagy meýilleşdirdim. Şol gün dükan ýapyldy. Pul bilen öýe baryp bilmedim, sebäbi daýzam tapardy. Olary gatyrlaýyşyň ugrundaky daşyň aşagynda gizlemek hakda pikir etdim. Gijelerine ýagyş ýagdy we kagyздan ýasalansoň, olar doly dargadylar, sebäbi ertesi gün irden olary almaga baranymda düşündim.

On bäş gün geçdi we daýzam menden lotereýa gazandymmy diýip sorady. Şonda-da men dogruçyl dälidim we hawa diýdim. Bu pul hiç haçan

gelmedi. Gowy anna günü, gyançly aýalymyzyň hormatyna geçirilen ýörişde mugallym bilen duşuşyp, düşündiriş sorady. Utançdan ölýärdim. Elbetde, ol hemme zatdan bihabardy, şonuň üçin daýzamyň berk nazary bilen iki gezek şarpyk aldym. Men elmydama höwes bilen mekdebe barýardym, ýöne erbet netijeler bilen. Hiç kim maňa düşünmedi we maslahatlar sebäpli meni hemişe beýgeldýärdiler, şonuň üçin ejem meni hemişe okamaga mejbur edýärdi. Men diňe pişik bilen gowy boldum, tä bir gün serhoş daýza şäherden gaýdyp geldi we haýwan özüni eklemek üçin bir bölek aldy. Esgerleriň galdyran muskasyny alyp, açyk meýdanda öldürdi. Bu meniň üçin gaty lapykeç boldy.

Hasy wagtynda goňşularyň ekin meýdanynda galan bugdaý we arpa dänelerini almaga, sumka salyp, derýadaky Hanym Tindara degirmenine eltdim. Soňra uny Nowara ejemiň doganoglanyna alyp gitdim, iki kiçi çagasy bilen dul bolup, irden tokaýda odun ýygnamaga gitdi we un getirenlere çörek taýýarlamak üçin peç ýakdy, biraz pul gazandy we çagalar üçin azajyk çörek.

Sentyabr aýynda injir bişensoň, ösümlüklere çykdy we tagamly miweleri saýladym, şahalaryň çeňňegi bilen asylan hasa sebetlerine ýerleşdirdim. Injir kesilip, günüň üstünde guratmak üçin goýuldy. Birnäçe günden soň olar gurady. Uly sebetlere ekildi, gýşda iýildi. Şol ajaýyp döwürlerde oba ýerlerinden goňsusy Mariýa hanym guradylan injir taýýarlamaga geldi. Men köplenç onuň ýanyna barýardym. Ol köp çaganyň ejesi. Olardan biri Karmelo epileptikdi. Indi tapylmady. Aladaly ene ony gözlemäge gitdi we men hezil edip diýen ýaly ýoldaş boldum.

Bäşinji synpda okaýarkam mugallym, "Kiçijik dag" filmini görmek üçin bizi kinoteatra alyp gitjekdigini ene-atalarymyza habar bermegimizi haýyş etdi. Daýzalary: "Şol hapany görmäge gitmeýärsiňiz." Garşydaky ruhanynyň ýegeni: "Sen ony ibermeli, menem görmedim" diýip eşitdi. Soň göçürildi we men gitmegi başardym.

Ejeden süýji bilen bir paket geldi. Käbirlerini mekdebe getiripdim. Bu açlyk döwri, hatda süýjüler hem ýetmezçilik edýärdi. Mugallymymyň aýal

dogany başinji synpda okaýarkam dördünji synpy okatdy. Ol menden syrkaw bir gyzjagaz üçin süýji sorady, men hemmesini onuň üçin goýdum.

1945-nji ýylda kakam Domodossola gaýdyp geldi. Men ony 1946-njy ýylyň aprelinde ýene gördüm we onuň bilen çaga garaşýan ejem bardy.

Men on töweregi bagtly günümü ene-atam bilen geçirdim. Men köplenç atamy we daýylarymy görmäge gidýärdim, şonuň üçin islänimçe iýýärdim we satan mamamdan köp soda içýärdim. Ahyrynda ejem meni özi bilen Italiýanyň demirgazygyna äkitmek isledi, ýöne daýzam hemişe ýalan we egoist bolup, meni özi bilen gitmegine ynandyrdy. Başinji synpda okaýardym, mydama gowşaklygymy göz önünde tutup göreşýärdim. Synag günlerinde kiçi doganynyň dünýä inendigi baradaky habar geldi. Doly bagtly, ýöne şol bir wagtyň özünde gynanýan, begenç we agyry bilen agladym. Mümkün şu sebäpden ekzamenlerde agzymy açmasamam mugallym meni öňe sürdi. Şol ýyl obada orta mekdep bölümini döretdiler we synpdaşlarymyň hemmesi diýen ýaly giriş synaglaryna girmäge taýýarlandy. Meniň üçin hiç hili mümkinçilik ýokdy: daýymlar diňe mekdepde baýguşlaryň okaýandygyna ynanyrdylar. Aslynda, orta mekdebi gutaransoň, magistr derejesi üçin Messina gitmeli boldular. Ene-atam kitaplara pul ibermek hakda pikirlenmeli boldular, hiç hili çykdaýy etmezdiler. Okuwymy dowam etdirmek islänim üçin agladym. Soňra maňa iki ýyllyk hünär okuwyna, iki ýyl dowam edýän gaty garyp orta mekdebe ýazylmaga mümkinçilik berdiler. Iň garyp adamlar ol ýere gitdiler, her niçigem bolsa kabul etdim. Yzyna-yza, irden we günortan ýöräp, kursa gatnaşdym. Mekdep garyndy: iň hatar erkekler matematika dersini berýän direktoryň garşysyna ellerini ýokary galdyrdylar, italýan we fransuz mugallymlaryny-da ýykdylar. Öý işleri gyzlara, erkeklere bolsa oba hojalygy bilimleri öwredildi. Aslynda biz hiç zat öwrenmedik. Girdejim utanjaň we öwrenmäge uly teşne bilen gowydy.

Okuw ýyly gutarmanka mugallymlar bizi haýyr-sahawat teatryna taýýarladylar. Köçe düwürtiği ýaly geýinmeli boldum. Daýzasynyň gapagy bardy, şortikler ýokdy. Men daýza aýdanymda, ol gygyrdy: "Baglanyşyk samsyksyň". Heartüregimi ýitirmedim: Oglunyň jalbaryny karz almak üçin

dellekhananyň aýaly Liezanyň ýanyna bardym. Şonuň üçin spektaklyň agşamy, köp sanly el çarpyşmalar we dabara tomaşaçylara gatnaşan daýylarymyň umytsyzlygy sebäpli köçe başy ýaly geýindim.

Gynansagam, hatda şol iki ýyl geçdi we men öňküsi ýaly nadan bolup galdym öýdüp, mekdebi hemişelik gutardym.

Altynjy bap - Bagyşlaň

(Starsyldyzlaryň yşygy)

Ejem awgust aýynda kakam we ilkinji gezek gören kiçijik doganym bilen meni görmäge geleninde on iki ýaşymdadm. Kiçijik ýüzüni görmek meni begendirdi we şol gün durmuşymdaky iň gowy günleriň biri hökmünde ýadymda. Ene-atam meni mekdebe gaýdyp barmak üçin özleri bilen alyp gitmegi ýüregine düwdüler, ýöne daýzam olary on başınjy gezek pikirinden ýüz öwürdi: söwdany gowy öwrenmek umydy bilen meni tikiňçi edip ibererdi. Şeýdip, meniň islegime garşy boldy. Ene-atam gitdi, men Sisiliýada samsyk ýaly boldum. Şondan bäri rahatlygym ýokdy we elmydama gizlin aglaýardym. Daýzalarym, elbetde, ene-atamyň meni özleri ýaly söýmejekdiklerini, meni gyz ýaly terbiýeländigini aýtdylar (bir gyz hökman meniň ýaly agyrylary başdan geçirerdi). Bir gün daýzam ejemiň hem söwdany öwrenen iň gowy tikiňçisine baryp, meni işe aljakdygyny sorady. Geým tikiji, eýýäm sekiz gyzynyň bardygyny we sanyny artdyryp bilmejekdigini aýtdy. Ertesi gün daýysy oňa ynandyrmak üçin birnäçe ýumurtga getirdi we aýtdy: - Bir aýdan gaýdyp geliň, belki, şägirtleriň biri Turine gidip, ýegeniňiz üçin bir ýer boş galar -. Wagtyň geçmegi bilen daýzam meni laboratoriya iberdi. Boýy bir ýarym metrden köp bolmadyk ýaş aýal meni garşy aldy: "Bolýar, sizi alaryn, sebäbi size gynanýaryn, oba ýerlerinde galman, meniň ýanyma gelmegi makul bilýärsiňiz. daýzaň bilen " Beýle pikir etmekde düýbünden ýalňyşmady. Ertesi sekizde görkezdim. Ol maňa: "Laboratoriýany süpürüp başlaň, pol

ýuwarsyňyz" -diýdi. Hekaýa maňa porsap başlady. Mümkün boldugyça arassalamaga başladym. Boýum kiçidi, on iki ýaşymdadym, ýöne sekiz ýaşa seretdim.

Pol ýuwmagy bilmedim: oba ýerlerinde daşdan we plitkalar bolan obada daýzam olary könelmezligi üçin hiç wagt ýuwmadym. Men elimden gelenini etmäge synanyşdym, ýöne tikiňçi meni gowy ýuwmadym diýip eşek diýip atlandyrdy. Sagat dokuzda işçiler gelip, täze sebäbe (kiçijik gyz) gyzyklanyp başladylar. Olaryň hemmesi maňa rehimdarlyk bilen seretdiler. Olaryň çykyşlaryny eşitdim we durmuşyň möhüm zatlaryny bilmän haýran galdym. Her wagt maňa tikiňçi işlerini berdiler, halamaýan zatlarym, hemişe okap bilmeýändigim üçin ajy. Günüň oňyn tarapy bardy: günortan oba ýerlerine gaýdyp barman, öýde arkaýyn iýdim, stoluň üstünde salfetka ýaýratdym, stakany, suw çüýşesini we tabagy ýerleşdirdim. Gysgaça aýdanymda, gaty çörek we peýnir iýmek üçin, adaty adamlar ýaly stol düzmegi haladym. Nahardan soň menden dokuz ýaş uly we tikiňçi goňşyryň ýanyna bardym. Ol meniň sadalygyma gözümi açmaga kömek etdi. Ejesi, pil aýakly aýal dogany we başga bir maýyp onuň bilen ýaşaýardy.

Käwagtlar meni bir tabak çorba içmäge çagyryýardylar. Tikiňçi aýal menden çagalaryň eşiklerine nagyşly nagyşlar etmegine kömek etmegimi haýyş etdi. Bir gezek gynanç krizisini başdan geçirip, işimi ýarym gutardym. Anotherene bir gezek, muňa garamazdan, küläni brazerden alyp, basgançakda ekdim. Olar: "Ol ýerde kim bar? Kesel tutarynmy?" - Diýdi. Ahyrynda maňa düşüňip, meni bagyşladylar.

Kämahal ýetimler bilen oýnamak üçin Antoniano ýetimler öýüniň monahlaryna barýardym. Olara azajyk görüplik etdim, sebäbi günlerini tertipli geçirdiler. Stol bilen hemişe oňat oturyp iýdiler, soň oýnadylar we ahyrsoňy doga edip özlerini Hudaýa bagyş etdiler. Men pikir etdim: - Bagtyýar, indi ene-atalary ýok, şonda-da monahlar bilen gowy ýaşaýarlar, meniň ene-atam bar, ýöne bu elhenç daýylar bilen ýaşamaga mejbur bolýaryn -. Bilmezden, içgysgynç sorag edilmezlik üçin, wagtal-wagtal

obada ýaşaýan ata daýza görmäge gitdim. Men ondan ene-atamyň meni alyp gitmegini haýyş edip hat ibermegi üçin pul soradym.

Her ýylyň noýabr aýynda meni Pianino Wignada geçirilen Sant'Ugo ýarmarkasyna alyp gitdiler. Bu ýerde atalar we eneler, bir stakan şerap bilen bilelikde satan panjara etini we kolbasa taýýarladylar. Bu meniň üçin ata-garyndaşlarym bilen bile bolmak, gowy etden lezzet almak we reňkli soda içmek, brazer, fonar, küýzegär küýzeleri, kwartal we bumbaelli satýan dükanlara seretmek üçin mümkinçilik boldy.

Ertesi gün ýene-de köpçülik, kiçijik ýöriş bolan Sant'Ugo baýramy üçin Badia Weçiýa gitdik, soň bolsa top bilen ýapylan kiçijik çüýşeden guýlan kolbasa, çörek we soda hödürleýän atamyň dükanyna gitdik. içerde.

Ro Christmasdestwodan bir gezek Messine 3 gün gitdik. Bir garyndaşymyz bilen ýatdyk. Men ony birneme halamadym: daýzalaryna bazardaky daýhandan ýumurtga ogurlandygyny, ünsüni özüne çekýändigini aýtdy. Katekizmde ogurlamaly däldigiňizi öwrendim. Agşam gyzym bilen heýkel ýasaýan bir jenap adamyň ýanyna bardyk. Jomart bolmak üçin daýylarym maňa satyn almak üçin pul berdiler. Kastrangiýanyň ýagly stolunda dogluş sahnasyny gurup bildim. Asparagus şahalary we käbir pagta çeňňekleri bilen bir külbe döretdim. Agşam ýagda batyrylan hoz gabyklary we Çaga Isanyň ýanynda bir bölek sim bilen döredilen iki şemiň atmosferasyndan lezzet aldym. Mişel daýza hem bu pikire ýokary baha berdi we maňa sylag bermek isledi: "Ntoia, iki sany armutyň gabygyny al" we daýzam olary saklanýan ýerleriniň aşagyna getirmäge gitdi.

Diňe Nowarada ýatmagy bes edenimde, Ro Christmasdestwo baýramçylygynda goňşym Antonietta bilen irden 5-de Annunziata ybadathanasynda geçirilen gulluga gitdim. Ybadathananyň aňyrsynda mukaddes adam oturgyçlary tölegli üpjün etdi. Olary öýden getirdik. Yzomyza gaýdyp barýarkak, eýýäm basgançaklaryň aşagynda işleýän inerener ýuwujy aýal Karolina bardyk. Şol wagt ol San Françesko çüwdüriminden suw çüýşesini doldurmak üçin eýýäm uly kwartallar bilen suw almaga gidipdi. Ol: "Kaùsi, şu ýerde garaşyň, jenaplaryň düýn agşam

biskwit galandygyny ýa-da ýokdugyny görerin, ertirlik edinip bilersiňiz" - diýdi. Ol hiç wagt boş gaýdyp gelmedi diýen ýaly. Antonietta gelmäge çagyrdym we brazeri ýakdyk. Karolina başga bir zat tapyp bilmänsoň, bir bölek çörek we bir stakan "bumbaello" suw almak üçin aşhana gitdim. Doýly ýasamak üçin 8-e çenli durduk, soň hoşlaşdyk: Men ussahana gitdim, Antonietta 8 dogany bilen ýekeje gyzy bolany üçin ejesine kömek etmek üçin öýüne gitdi.

Diňe Nowarada özümi raýat ýaly duýdum. Turi atamy görmäge baranymda, penjirelerini arassaladym, ol maňa "srea" berdi (maslahat). Dyrnak çalmak üçin gitdim. Şeýle hem, daýylarym bilen duşuşjakdygymy duýanymda, aýyrmak üçin ergin satyn aldym. Talcum poroşokyny poroşok hökmünde ulandym. Haýp: bir gün ýüzüme goýup, kynçylyklarymy, şarpyklarymy we kemsitmelerimi başdan geçirdim. "Şol zibil üçin pul nireden aldyňyz?". Menem: un Unuňy görüp bilmeýärsiňmi? "Diýdim. Bu arada goňşular başga bir mähellä göçdüler. Bir gün meni sirke gitmäge çagyrdylar. "Mende pul ýok ..." - diýdim. Olary maňa karz berdiler. Günüň ikinji ýarymynda deňizçiler tomaşadan lezzet almak üçin: trapesiýadaky maýmynlar, atlardaky çagalar, piller, masgarabazlar, öň görmedik zatlar. Gynansagam 8 lira almaly boldum.

Birnäçe günden soň, San Salwatorda Kastrangiýa gidip barýarkam, daýhanlardan satyn alnan gök önümlerden doly sumka bilen bir mekdep okuwçysynyň ejesi bilen tanyşdym. Ol menden şähere gaýdyp baryp biljekdigimi sorady (wagtyň mentaliteti sebäpli sumkasy bilen meýdança gitmäge utanyardy!). Ujy bilen pul gazanmak hakda pikir etdim. Gynansagam, öýüne kynçylyk bilen baryp, maňa dört sany arahis bilen sylaglady. Men ýüregimi ýitirmedim. Fantinadan bir aýala doýly satyp, lira gazandym. Aýaklary we gollary sim bilen hereketlendirilen karton Pinokkios gurdum. Käbir çagalar olary birnäçe sente satyn aldylar. Başga bir pikir: garyp çagalar üçin äýnek. Barlaryň öňünde açyk reňkli süýji örtüklerini gözleýärdim. Şeker kagyzy bilen çarçuwany kesdim we beýleki sentleri yzyna almagy başardym. Iki aýdan soň 8 lirany yzyna gaýtarmagy başardym.

Kakasy, garrylygyna garamazdan, baş ýaşyndan bäri ýüze çykan demgysma we gyrnak, oba ýerlerinde özüni daşlaşdyrjak boldy, sebäbi gyzy hiç haçan onuň ýanyna gitmedi. Iki tomus aýynda gelni Messinadan geleninde gowy boldy: eşiklerini ýuwdy we ýylyň dowamynda toplanan zatlaryň hemmesini arassalamak üçin jaýy tersine öwürdi.

Tanyşanymyzda, ol maňa: "Daýzaň masgaraçylyk, garyp gojany hapa ýaly ejir çekip bilmersiň" diýerdi. Agşam hasabat bermäge gitdim, ýöne daýza gelnini tankytlady: - Ol raýat, islän zadyny özi üçin pikir edip biler -. Menem jogap berdim: "Dogry aýdýarsyňyz, arassalaýşyňyzy gördüm: hatda peşewi kislota bilen ýuwduňyz we ýene ýalpyldawuk boldy." Şu wagt maňa şarpyk çaldy, sebäbi bu zatlar hakda gürleşmeli däl di we men ýigrenýärdim.

Bir gün atam maňa pul berdi we ussahanadaky gyzlaryň gürleşýän aýdym kitabyňy satyn aldym. Birnäçe wagtlap gizlemegi başardym, ýöne bir gün agşam wagtym bolmady we daým muny görüp ant içip başlady: - Hatda bu nejis zibil, indi sen gorkuzýarsyň -. Şol sözlerden öňürti ýüzüne okladym. Ol meniň gozgalaňymy ýitirdi, balagymyň guşagyny çekdi-de, meni ýenjip başlady. On üç ýaşymdadym, aýalyňa ýekeje gezek şeýle diýdi: - Bir aýalyň demirgazyk Italiýa gidýändigini, ýegeniňizi oba iberip, özi bilen ene-atasyna iberýändigini eşitdim. Şol pursatda özümi bagtly duýdum, hatda uran urgularymy ýatdan çykardym, soň pikirlenip otda oturdym. Garaňkylyk düşüp başlady, gijäniň kölegeleri agaçlaryň şahalaryna aralaşdy we derýadan ýeňil sowuk şemal çykdy diýip pikir etdim.

Men hoz agajyna egilip, bulutlara seredip uklap galdym. Men köp düýş gördüm, köp sanly reňkli düýş gördüm. Lightüzüme ýeňil şemal öwürdi. Gözümi açdym we geň zat, hemişe ýigrenýän ýerimi gowy görýärdim we ilkinji gezek diňe ýyldyzlaryň ýagtylygy bilen yşyklandyrylandygyna haýran galdym. Özümi terk etmegiň bu ýagdaýyna girmäge rugsat berdim, ýene düýş gördüm. Täsin suwuklyk ýaly bagt meniň kiçijik damjama girdi. Men süýji çaga däl dim. Aýagym guryldy, sebäbi akymyň ýiti daşlarynda gezip ýörenler, ýöne tutuş bedenim, hatda janym hem süýji we näzik bolup görünýän hemme zady ýigrenmäge öwrenişdi. Thatöne şol agşamky gysga

ukynyň ajaýypdygyny we mundan beýläk tapylmandygyny boýun alýaryn. Belki şonuň üçinem henizem ýadymda. Birden egnime bir eli degdi, Antonia daýza geldi we öz ýoly bilen meni birden oýardy: "Geliň, öýe gaýdaly. Gelenimizde daýyňzyň elinden öpersiňiz we oňa aýdyň - Bagyşlaň -". Şeýdip boldy.

Şol gün agşam titröp ýatmaga gitdim, şol gije uklap bilmedim we birnäçe sagatlap garaşmak bilen geçirdim. Düşünmän uklap ýatan bolsam, birden meni ukudan we agyrydan talap edýän we maňa dynç bermeýän jaň ýa-da hüňürdilik ýaly gorkýardym. Galan wagtymy gözlerim bilen geçirip, gijäniň garaňkylygynyň diwarlara çeken haýwanlaryny gözden geçirdim we hiç zat etmäge güýjüm ýetmän agladym we agladym. Itöne bu gynançly aglama däldi, başga duýup bilmedim. Ertesi gün laboratoriya gitmedim, sebäbi bedenim karta ýalydy, gaty çişdi. Alamatlar ýitip başlandan bir hepde soň gaýdyp geldim.

Sevnedinji bap - Emiliya

Sundayekşenbe günü öylän käbir dostlarym bilen ýetimler öýüne bardym: monah monah bize degişli degişmeler bilen Hoş Habary gowy düşündirdi. Şol sagady bagtly geçirmek nähili bagt. Bir gün ol Messinanyň ýepiskopynyň tassyklamalar üçin oktýabr aýynda geljekdigini aýtdy.

- Bu Sakramenti isleseňiz eliňizi galdyryň, men ony baş ruhany Monsignor Salvatore Abbadessa habar berip bilerin. - Näme etjegimi bilmän, elimi uzatdym. Birnäçe günden soň zizi diýdim. Ol utandy: hudaý ejesini gözlemeli bolduk. Men oňa poçta işgäriniň gyzy, ýaş mugallym Miss Rinany tekliptdim. Ondan nädip sorap bileris? Ertesi gün onuň öýüne bardyk, ol razy boldy. 1948-nji ýylyň 9-njy oktýabrynda günortan dostlarym bilen Ene buthanasyna boýun aldym. Ertesi gün irden hudaý ejemiň öýüne bardym, ol maňa kiçijik ýürekden dokalan ajaýyp bilezik berdi. Men begenip başladym. 11-de ybadathana gitdik. Bishepiskop gelip, Mukaddes Massany belläp başlady. Aralykda merkezi merkezde hatara düzüldik we ýeke-ýekeden bizi tassyklady. Mass gutaransoň, daýylar hatda hudaý ejesine kofe hem hödürlemediler. Diňe oňa "ýoldaş" diýip salam berdiler.

Çagalygymda-da, Castrangiýadan gaýdyp gelenimizde, oba gelmezden ozal Halasgäre bagyşlanan ybadathananyň bardygyny ýadymda. Zizi bir salym saklandy we gaty ses bilen "eý eneler, eý eneler ..." diýdi. Bu doga diýip pikir etdim. Ulalanymdan soň, gonamçylygyň ybadathananyň ýokarsynda ýerleşýändigini sebäpli, ölen ejesine jaň edýändigine düşündim. Gonamçylyga hiç haçan baryp görmändim, sebäbi zizi mukaddesleriň baýramyna-da gitmedi. Şol pursatda adamlaryň Miss Signorinodan "Fussadello" diýilýän ýerde gül satyn alandyklaryny we ýakynlarynyň

mazaryny bezemek üçin ýörişe çykýandyklaryny bilýärdim. Bir gezek zizi etmegi teklipe etdim: "Näme üçin biz ejeñiziň mazaryna zyýarat etmeýäris?".

Ol gynanjakdygyny aýtdy. - Oňa hatda gül hem getirmek islemeýän bolsaňyz, "enelere - enelere" ýüzlenmek peýdasyz. - Bu sözlerden soň tas gymyldady. Hrizantema satyn almak üçin Fussadello gitdik. Shli keramatlylar günü Turi atamy çagyryp, meni "eneleriň" mazaryna alyp gitmäge gitdim, meniň üçin Roza mamam. Atam ýaňy-ýakynda bu mazary täzedan gurupdy, sebäbi uruş wagtynda gonamçylyga düşen ýekeje bomba ony ýok edipdi.

Başga söweşde ýeňiş gazanandygyma buýsanýanam bolsam, pikirlerim gije-gündiz ene-atam bilen boldy. Laboratoriýada bolanymda özümi daşlaşdyrjak boldum. Tikinmekden lezzet alyp başladym: egin eşiklerim üçin taýajyk taýýarladym, kömür demirine üfledim. Demir gyzanda, uly gyzlar eşik ýasamak üçin bölekleri ütüklediler. Düşnüksiz bolmagy üçin, iki lentanyň arasynda tikilen agramlar gyrada goýuldy. Olary tüpeň materiallaryny satan kakamdan satyn almaga gitdim. Çeňnek bilen tekizlemeli bolýan bölejiklerimdi. Kämahal hatda barmaklarymy tekizledim ... Şol wagt Orlando hanym uly gyzlar üçin tölegli kesiş kurslaryny geçirdi. Uzakda otyrdym, ýöne sapaklardan bir zada düşünmek üçin diňleýärdim. Bir gezek daýylar, "ýalňyş" we "deňeşdirmek" üçin Fantina gitjekdigimizi aýdanyndan soň, möhüm işler üçin Nowara gelenlerinde biziň bilen bile ýatanlar. Bir gezek hudaý ejesi zizi sorady: "Näçe ýaşıňyzda?" Zizi: - Gözlerim garaldy, ýadyma düşenok - (görmedik bolsam ýadyma düşenok).

Turi atamyň uýy bilen, başarnygymy barlamak üçin ýaşyl mata bölejigini satyn almaga gitdim. Fantina ugrajak günü geldi (pyýada iki sagat). 4 ýaşynda turduk. Zizi-i yubkamymy geýip geň galdyrmak isledim. Ol şeýle bir dardy welin, ýöräp bilmedim diýen ýaly. Creationaradyşymy görenlerinde: "Biz ony ulaltdyk, indi ösüp başlansoň, baýguş ýaly hereket edýär. Bizi utandyrýar. Men görkezdim: "Muny almaýaryn, eger munuň ýaly bolmagyny isleseňiz, ýogsam gidersiňiz!" Myöne ýüregimde "beýle berk yubkada nädip ýöräp bilerin ..." diýip pikir etdim. Her niçigem bolsa

barmaly ýerimize ýetdik. Comoldaş, şeýle owadan yubkanyň nirededigini sorady. - Sa figi illa - (özi ýasady) zizi jogap berdi. - Şonuň üçin bir zat tikmeli bolanymyzda, onuň ýanyna gelýäris -. Owlak buýsanjy ...

Käte şäherde meni gynandyryan zatlary görýärdim. Emilia ker laldy, belki öýsüzdi. Her gün diýen ýaly meniň ýaşaýan köçämden geçýärdi. Birine duşsa, elini agzyna goýdy. Käwagt adamlar oňa bir bölek çörek hödürlediler, ýöne peýnir gabyklaryny bikanun berenler, soň bolsa reaksiýany görmek üçin gizlenenler bardy: garyp gyz gapynyň basgançagynda oturdy we başyny diwara kakdy. Bir gün sapak almak üçin dükana baranymda, kör adamyň Antonio sesini eşitdim. Şäheriň ýokarsynda ýerleşýän abbadan sardinalaryň gelendigini habar berdi. Atamyň ujundan galan birnäçe lira bilen, balyk unsiýasyna iki unsiýa satyn almaga gitdim. Günortan peçini kömür bilen ýakdym, sardini bişirdim we şeker kagyzyna goýdum. Emilýanyň geçendigini görenimde, oňa berdim. Olara haýran galyp seretdi we minnetdarlyk bildirmek üçin birneme ýylgyrdy. Adaty gapyda oturanyny, başyny diwara degmän, derisini barmaklaryny agzyna goýandygyny gördüm. Şol gün iýmedim: daýzalarymyň başlangyçlaryna düşünmezligi üçin peçleri galan emberlerden arassalamaly boldum.

An Angelaela öýlän, ýöne yşaratlar bilen gürleýän maýyp ogly Nino bilen günortan şol köçeden geçdi. Çagalar öýünden çorba almak üçin bir bedre bilen gitdiler. Günleriň birinde Nino çelegi bilen ýeke boldy, öýümiň golaýynda iki oglan ony çykaryp gaçdy. Balagyny çykaryp bilmedi. Içki eşiksizdi. Men ony gorkuzmak üçin aşak gitdim. Nakedalaňaç adamy ilkinji gezek gördüm. Wah, daýzalar bilsediler, dawa bolardy.

Ene-atama iberilen köp hatlaryň birinde sagadyň islegini beýan etdim. Hanym Agostinanyň Domodossoladan gelendigini bilip, ony görmäge gitdim. Ol meni gören badyna meni gujaklady we ene-atamyň iberen bukjasyny berdi. Ony açdym we geň galdym, barmak ýaly uly egrilen goňur goýun sütüklü palto, şlýapa we sagat gutusy tapdym. Hanym ony bilime salanda, begençden titreýärdim. Sagalmagym üçin maňa bir stakan suw berdi-de, öýe ylgadym. Ertesi gün daýymlar Nowara gelenlerinde, şol

sütük geýenimde özümi däli hasaplaýaryn diýdiler: şäherde hiç kimde beýle zat ýokdy. Her niçigem bolsa buýsanç bilen geýýärdim. Her kimiň kiçijik sagadyna üns bermegi üçin ýeňimi yzyna gaýdardym. Men köplenç ýüp berdim, gysga wagtyň içinde döwürdi. Kastrangiýa gidip, wagt sorayan käbir garry adamlar bilen tanyşdym. Erbet täsir galdyrmazlyk üçin, indi düzedip bolmajak döwürlen sagada seredip, şemaly ýatdan çykarmagymy ýatdan çykardym. - Köp sagbol -. Olar meni garşy aldylar we ýollaryny dowam etdirdiler.

Dostlarym bilen deňeşdirilende kiçi we inçe boldum, hemmesi "ösdi". Ejem hatynda ziziden aýal doganym Roza ýaly "ösendigimi" sorady. Emma Zizì üçin bu zatlar hakda gürlmek gadagan. Durmuş hakda hemme zady bilýändigimi bilmeýärdi. Hemişe bolşy ýaly pitneçi, men oňa "Iýmitlenmändigim üçin" sypdyrmaýaryn "diýdim. Aýal: - Näme diýýärsiň? Biz sizi elmydama goldaýarys. Bir gün agşam Kastrangiýada ýatýardym we özümi hassalyk duýýardym. Men sowuk derdedim. Ahyry diýip pikir edip, doga etdim, agladym we birnäçe damjany süpürmek üçin garaňkyda çyktdym. Olar: "moreene bir gezek tursaň, seni uraryn" diýdiler. Belki, Tindari Madonna meni gorady. Men saman düşegine gaýdyp, uklap galdym. Ertesi gün Nowara Miss Assunta barlaghanasynda meni adatdakysyndan has ýuwaş gördi. Ofisiant her gün irden bolşy ýaly tostlanan dilimler bilen kofesini we süýdüni getirende, maňa-da hödürledi.

Sekizinji bap - alluwutýanlaryň uçmagy

Nowarada köp wagt geçirmek bilen durmuş üýtgän ýalydy: belki Turi atamy görmäge gidip, günortan onuň bilen üznüksiz söhbetdeş bolanym üçin. Ol maňa öz durmuşy we barlygynyň nähili kyn bolandygy hakda köp gürrüň berdi. Mundan başga-da, Nowarada ýaşap, şäherde bolup geçen möhüm wakalara şaýat bolmak mümkinçiligim boldy. Iň esasy zat, uly dini wezipeler, ýörişler, çokundyrylmalar, tassyklamalar, ýöne hemme zatdan beter toý dabaralary meni ruhlandyrdy. Şol wagtlar toýlar agşam bellenişdi, men hemişe diýen ýaly San Nikola ybadathanasyndaky dostlarym bilen aýlanmaga gitdim.

Bir gün agşam ak köýnekli gelniň kakasynyň ýanynda çykýandygyny gördüm. Gar ýaly ak, gurjak ýalydy, gaty owadandy! Filippona durmuşa çykan Karmelina boldy. Men düýbünden duýgudaş boldum we düýş gördüm: "kim bilýär, bir gün meniňem bolmagym mümkin ...".

Şol günler geň duýgularym bardy, howada täze we geň bir zat bardy, duýgularym bardy. Men biynjalyk boldum we adatdan daşary wakanyň bolmagyna garaşýardym. Aslynda bu waka uzak wagt geçmedi. Günortan töweregi poçta işgäri köplenç gelýärdi. Iýun aýynyň bir gün onuň sesiniň gygyrýandygyny eşidýärim: "Kampo, poçta bar". Men haty aldym, geldi ... Domodossola! Ejesi aýal doganyňa hat ýazdy.

Men ony ýyrtyp, okaýançam birden açdym, bütin ömrüme garaşýan habar geldi: 12-nji sentýabrda ejem Sisiliýa meni alyp, demirgazyga alyp barardy! Şu wagta çenli ýaş aýal boldum, geljegim garaşýardy we iş tapmaly boldum. Daýzamyň nähili boljakdygyny bilip, paýhaslylyk bilen haty boş deňiz bolan bankanyň düýbüne gizledim: zizi okan bolsa, garyp ... Kämahal Mişerillo daýza, ýok wagty dükanlarda işleýän, Nowara dükanyna geldi. Kämahal zizi bilen gelýärdi we howsala düşüp: "Ejeň biraz wagt ýazmady, oňa bir zat bolan bolmaly ..." -diýdi. Beýleki bir tarapdan, başga bir hatyň birneme yşarat bilen gelmeginden gorkdum. Aslynda, bir gün geldi, ýöne bagtyna Sisiliýa syýahatyna hiç hili yşarat etmedi. Tomus meniň üçin ýuwaş-ýuwaşdan süýşdi, şol aýylganç garaşmagyň gutarmagyna garaşyp bilmedim. İş maňa pikirlenmezlige we ejem gelýänçä wagt geçirmäge kömek etdi. 15-nji awgustda geçiriljek çaklama baýramy üçin ähli adamlar özleriniň nepisligini görkezmek islediler we laboratoriyada hemişe bolşy ýaly köp zat edilmelidi: köp aýal-gyzlar täze köýneklerini görkezmek islediler. 13-nji awgust öz eşiklerini tikip bilýän işçilere bagyşlandy.

Zizi-den dostlarym bilen deňeşdirilmegi üçin matany satyn almagyny haýyş etdim. Ol razy boldy, men gök düwünli dizaýnly arzan goýy matany saýladym. Ussahanadaky ýaş aýal muny meniň üçin kesdi we bir garry işçiden maňa tikmäge kömek etmegini isledi. Oturylyşyk günü beýlekiler ýaly täze köýnek geýdim.

Fantinadan gelen käbir tanyşlaram bardy. Olaryň biri meniň meşhur berk yubkamy görüpdü. Bir mata getirip, ziziden sorady: "eceegeň maňa köýnek geýmeli, ol gaty gowy!". Men onuň ölçeglerini aldym. Miss Assuntanyň bir müşderi üçin dördeden modelini göz önünde tutdum. Kesip, synap görmek üçin biraz wagt soradym. "Bolýar, mata biraz agyr, güýz üçin amatly. 20-nji sentýabrda gelerin."

Bu aralykda, laboratoriyadan bir gyz Karmelina ähli dostlaryny toýuna çagyrdy, bir sentýabr agşam Matrix ybadathanasynda bellendi. Ziziň rugsady bilen men dabara gitdim. Myhmanlaryň arasynda Domodossoladan bir aýal hem bardy, ol ýakyn wagtda gitjekdigini habar

berdi: "Konsettina, Nowarada günleriňiz sanaldy. Ejeň sizi ýakyn wagtda alyp geler".

Baý dynç alyşdan soň, men bagtly öýe gaýdyp geldim. Günler geçdi we Tindari festiwaly 8-nji sentýabrda geldi, şol ýyl derýadan geçýän iň uzyn ýol ilkinji gezek asla kyn we çäksiz görünmedi, uçýan ýaly boldum. Kastrangiýa gaýdyp gelenimizde, laboratoriyanyň 12-nji ýyla çenli ýapyk boljakdygyny oýlap tapylan bahana bilen birnäçe gün galjakdygymy habar berdim. Şol gün irden ýüregim gysdy. Goňşymyza alyp gitmek üçin injir alyp, Nowara gitdik. Therearym ýolda ejemiň uzakdan gatyr ýolundan aşak düşýändigini gördüm. Men oňa tarap ylgadym-da, kiçijik ellerimdäki ähli güýç bilen ony gujakladym. Zizi "Näme üçin birden geldiň? Konsettinany alyp bilersiň öýdýärsiňmi?" Diýip gygyryp başlady. "Hawa - diýip jogap berdi eje - üç günden gidýäris". "Başararsyňyz, köýnegi Fantinadan bir aýal üçin taýýarlamaly". Meni saklamak üçin başga bir bahana boldy. Ol zygiderli gygyrdy. Men barmak bilen asmana degýärdim. Onlyekeje gynanjym, indi Turi atamy görüp bilmezdim.

14-nji agşam nahar etdik. Zizi diňe ejemi kemsitmek üçin agzyny açdy: "Ony menden alyp gitmäge nädip het edip bilýärsiň, ýüregiň ýok, meni gaty görgi görýärsiň, men seni aýal dogan hasaplamok." Mişerilony ilkinji gezek gözýaş bilen gördüm. Agaç ýaly gödek we gaty gabygynyň aşagynda adamzadyň käbir damjalary türmede galyppy. Beýleki bir tarapdan, mermer ýaly sowuk boldum, asla gymyldamadym.

Gijelerine göz gyrpmadym, müňlerçe pikir kellämde birek-biregi kowalady we ertiriň gelmegine garaşyp bilmedim, gidip bilerin. Ejesi taksini "cauzi i lupi" (möjek balak) lakamly bir jenapdan sargyt edipdi. Daň atanda turup, karton çemodanyňa iň soňky gezek degdik we daýzalarymyz bilen hoşlaşdyk. Gidensoň, daýzam saçyny aşak sallap, otagyndan çykdy-da, ejemiň aýagyna oklady-da: "Indi özümi öldürerin, seniň üçin wy consciencedanyňda ölüm bolar" Durmuş! Haýyş edýärin, muny dyzymdan soralaryn - ol aýtdy - Men diňe bir garyp aýal, ýalňyz we ýalan adamsy tarapyndan haýwan ýaly garalýar, meni hiç kim söýmeýär. Uýam, men ony

ondan almazlygy haýyş edýäriň maňa, rehim et, meni ýeke goýmaga haky ýok, ol gül ýaly aramyzda ulaldy, indi minnetdarlyk ýok! "

Saçlary we ýüzi palçyk bilen damyp, tutuş älemi näletläp, ýere degdi. Ejem aýal doganyň howply bolup, pikirini ýitirýändigini, sabyrsyzdygyna düşüdi. Şeýle-de bolsa, ol gymyldamady, özüni gynandyrмага ýol bermedi, aldawlaryna ker boldy, uzaklara seredip, dramasyň gutarmagyna garaşdy. Daýzam ejemiň tutanýerlidigine göz ýetirenden soň, soňky hoşlaşmagy inkär edip, otagyna girdi. Birdenem ýola çykdyk, ol köçä näletledi, gaýdyp barýarkak, daşlar bilen garylan kiçijik gara topa öwrülýänçä kiçelýändigini gördük. Diňe çagalaryň bolşy ýaly, men oňa rehimsizlik edenem bolmagym mümkin, ýöne ejemiň eli bilen goralýan öýünden uzaklaşyp barýarkam, gözümiň ýitip gitjekdigini görüp, birden gaharym geldi. mähir we men oňa rehimdarlyk duýgusyny duýdum (soň birnäçe aýlap köçelerde ölen ýaly aglaýandygyny bildim).

Piazza Bertolamide taksi gapylary açyldy. Penjireden şäheriň ahyryna çenli görenleriň hemmesine el galdyrdym. Syýahatymda panoramany we gözümde ýuwaş-ýuwaşdan daşlaşan şäheri görenimde, deňzi görýänçäm uzak dymdyk. Şu wagta çenli men Nowaradan uzakdadym! Garşy pikirler meniň kellämde söweşdi we men olary dolandyryp bilmedim, soň ejem maňa ideg edip, gelendigimizi duýdurdy. Soň bolsa, başdan geçiren gynançly durmuşym sebäpli uzak wagtlap ýigrenýän ýurdumy gaty gowy görýärdim. "Wigliatore" bekedinde uly bulaşyklyk boldy, biziň ýaly köp adam karton çemodanlary we beýleki sumkalary bilen demirgazyga gidýärdi.

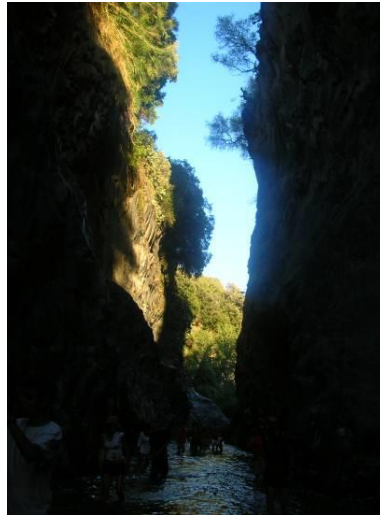
Deňizden inçe ýel geldi we dodaklarymyň tagamyny duýdum. Ilkinji gezek duýýan owadan duýgym. Otlyna ýarym sagat garaşdyk. Meniň üçin bu täze howa boldy. Adamlar meşhur "Professor, haýsynyň birinji, towuk ýa-da ýumurtga bolandygyny aýdyň" aýdymyny aýtdylar. Hemmeler materikdäki dynç alyşdan gaýdyp barýardylar. Messina gelenimizden soň, parom gämisine münen wagonlary haýran galmak bilen gördüm. Sentýabryň ortalarydy we bogazyň üstündäki mawy asmanda müňlerçe ýuwutdy. Uçuşlary bilen meniň arzuwamy bezediler: ahyrsoňy maşgalam bilen

ýaşamaga gaýdyp gelmek. Hudaýy şol ýagty fonda görmäge synanyşdym, ony görmesem-de, kiçijik kalbymyň aşagyndan minnetdarlyk bildirdim. Sansyz sagatdan soň, Domodossola üçin otly çalşygy bolan Milana barýan otlyny almak üçin Rimde düşdük. Bu düýşdi. Şol otlyda ejem tanaýan birnäçe adam bilen salamlaşdy. Hemmeler onuň nireden we ýanyndaky gyzyň kimdigini sorýardylar. Onuň başga bir gyzynyň bardygyny bilmeýärdiler.

Peýzaapeslara syn etdim: Maggiore kölüni we adalary, soňra daglary haýran galmak bilen gördüm. Şäheriň daglar bilen gurşalan jülgededigini bilip, gelýänçäk näçe wagt bolandygyny soradym. Domodossola giç irden geldik. Asman çaldy, köçeler hem gara reňk bilen boýalan ýalydy, adamlar ýere seredende aýgytly ädim ätdiler, hatda eşikleri hem garaňkydy. Wokzalda kakam iki ýyl öň Sisiliýada gören kiçijik doganym bilen garaşýardy. Öpmek we gujaklamak. Öýe baranymyzda ýakyn wagtda şäherime öwrüljek ýeri tapjak boldum. Jaýlaryň penjirelerini sanadym, ýöne olar gaty köpdi welin, hasaplamalarymy ýitirdim. Penjireler gaty köp, biri-biriniň üstünde gaty köp jaý bardy. Olar şeýle bir beýikdi welin, gözlerim asmanda ýitdi.

Men başymy aýladym. Müňlerçe sorag kelläme geldi, sabysyzlyk bilen gelýär. Syýahat wagtynda ýekeje sözem aýdyp bilmedim. Soň öýde diňe suratlardan ýadyma düşen uýalarymy görenimde ýene bir geň galdym. Anotherene bir geň galdyryjy zat, çüýşe, kran we gaz peçli aşhana boldy (Nowarada öýde suw ýokdy we agaç bilen bişirýärdik). Agşam Comare Grazia gyzy Katerina bilen bizi görmäge geldi. Hatda goňsularam meniň bilen duşuşmak islediler. Ertesi agşam kakam meni kinoteatra alyp gitdi. Ömrümiň iň ajaýyp agşamlaryndan biri, iň soňky güne çenli hemişelik ýatda galaryn. Ahyrsoňy kakamyň ýanyndadym, öňem ýok kakany söýşi ýaly söýýärdim, indi oňa haýran galdym we ahyrsoňy ilkinji gezek özümi şazada ýaly goradym. Gysgaça aýdanymda, bulutlaryň üstünden ýörän ýaly boldum, älemiň başga bir nokadyna düşen ýaly boldum.

Dokuzynjy bap - Jennete gapy

Sisiliýadan gitmezden ozal, ejem maňa furýerde iş tapmagy başardy we iki günden soň meni işe alyp gitdi. Irden öýden çykdyk: Bu habar meni gaty tolgundyrdy.

Gapyda meni Miss Tilde garşy aldy, ol maňa uly ýylgyrdy we meni ýakymly we dostlukly aýal elinden aldy. Tilde maňa milanda "Salam bela tusa (gyz), geliň, sizi meniň bilen işleýän gyzlar bilen tanyşdyraýyn: Nella we Teresina. Olaryň tejribesi köp, size işlemegi öwrederler. Eger bar bolsa islendik problema - soramaga utanmaň "-diýdi. Şeýdip, gözümi ýumup, täze işim bilen özümi tapdym.

Men eýýäm ulalandygymy duýdum we Bela Tusanyň durmuşynda bu üýtgeşmäni bellemek üçin onuň döwri ilkinji gezek geldi. Ol bu tema hakda känbir bilmeýärdi, ýöne Nowaradaky uly dostlaryndan eşiden hekaýalaryndan biriniň ýaş aýala öwrülendigine düşündi. Aýal bolmak üçin bu signalyň gerek däldigine düşündi: eýýäm öwrenen, bilýän we söýýän zatlary sebäpli. Ol indi gurçuk däldi we kebelege metamorfoz geçdi. Uzakdan geldi we birnäçe minutdan bir dünýäden beýlekisine geçdi. Ol özüni ýeke tapdy we buýsanýardy.

Şol wagt men täze iş bilen tanşyp başladym. Şol döwürde palto dakmak üçin sütüklü ýakalar ulanylýar. Deriler gubka bilen çyglyandy we ahyrynda

her tarapdan çekip ağaç tagta çüýlendi. Sisiliýadaky laboratoriyada eşiklerimiň aşagyna goýmak üçin gurşunlary döwenim ýadyma düşdi. Bu ýerde-de barmaklarda birneme çekiç bardy. Biraz gün bar bolsa, köçedäki bagda guradylar, şonuň üçin gymmatly pars guzusy, tilki, mink we syçan-musku derilerine garawul hökmünde hereket etmeli boldum. Olara ideg edip otyrkam, maşynlary we geçip barýan adamlary synlamagy halaýardym. Hatda awtoulag tükeniksiz tüsselerini hem dem aldym we arassa howada ulalan gyzjagaz üçin täze we serhoş bolan şäheriň ysyna siňmäge synanyşdym. Şäher meniň nazarymdan geçdi, hatda wagt yzmy ýitirdim. Kakam maňa günüň birnäçe sagada bölünendigini, Kastrangiýada ýaşanymda diňe günüň dogýandygyny we gün ýaşýandygyny bilýärdim. Käwagt derilerine ideg edip otyrkam, ýokarky gatdan bir garry aýal maňa ýoldaş bolmak üçin gelýärdi. Ol berk Pýemont dilinde gürlledi we men bir zada düşünmedim: "Nähili ajaýyp degişme, nireden gelýärsiňiz? Cuma ti se ciamat (adyňyz näme?). Men çalyşýaryn. "Ti mi capisat mia (düşünmediňizmi?)". Deriler gurak bolanda Miss Tilde buýruk beren tikiňçiler üçin boýnuň görnüşini kesdi.

Izuwaş-ýuwaşdan frisellina paddingini, töweregindäki aýlawy, soňra bolsa astar goýmagy öwrendim. Başarnygym sebäpli hepdede jübüden pul alyp başladym we tiz wagtdan pensiýa belliklerine laýyk boldum. Men özümi garry duýdum. Laboratoriyada radio bardy: Aýdymlary diňlemekden lezzet alýardym. Sowadyjylar beýle bir adaty zat däl, ýöne ýaş aýalyň şäheriň köçelerinden araba bilen geçen bir jenap tarapyndan berlen buz bölekleri bardy. Şeýle süýji suw içmek meniň üçin täze boldy. Arzan ağaç peç jaýy gyzdyrdy. Telefony ýokdy, ýöne müşderilere jaň etmeli bolanda, meni birnäçe işçi bilen gurluşyk kompaniýasynyň eýesi daýzasyna iberdi. Bularyň arasynda, tötänleýin, men ony ilkinji gezek gördüm ... thisöne bu başga bir hekaýa, eger wagtym we islegim bar bolsa, soňrak aýdaryn.

Öýde gowy iýdim, agşam daş üçekleri we owadan penjireleri bolan dükanlar bilen şäher merkezini görmäge gitdik. Şenbe günü günortan işden çykanymda, ejem bilen merkeziň gowy bölegini eýeleýän bazara gitdim. Palto ýasamak üçin mata satyn aldyk. Barlandy. Ro Christmasdestwo günü

ýary gije köpçülikleýin zatlarymy açyp, ony açdym. Gysgaça aýdanyňda, bagtly durmuş.

Karnawal geldi. Galletti teatrynda Täze ýyl agşamyna ýakyn maşgalamyz bilen gatnaşdyk. Fosforesan çyralaryň oýunlarynyň arasynda maskarad toplaryny görmek düýşdi.

Ertesi şenbe güni turanymda bir zat nädogry boldy. Ejem maňa San Pellegrino magnesiýasyny bermedigi üçin aglaýardym. Martigniden doganoglany geldi. Ol biziň bilen günortanlyk etdi. Günüň ikinji ýarymynda özümi geň duýdum, bagtym gutarýan ýalydy. Kakam doganoglany bilen ota gitdi, soň nahar etdik.

Şol gün agşam gezelenje çykmadyk. Kakam ejeme: "Barda dostlarymy görmäge barýaryn" diýdi. Agşam sagat 10 töweregi öýüne gaýdyp, döşüne güýçli agyry degip, reňkli ýüzi bilen möňňürdi. "Tereza, maňa romaşka et." Kakam düşekde gaz alýarka, daýzam bilen 50 metr uzaklykda lukmany çagyrmak üçin ylgadym. Derrew geldi, ýöne arada kakam ýaşamagyny bes etdi. Soňra aortanyň ýarylandygyny bildik. Her niçigem bolsa hiç zat bolmazdy, kakam jennetiň gapysyndan geçip, jennete uçdy. 1951-nji ýylyň 17-nji fewralydy. Bütin gije gözlerimi kakamyň ejiz bedenine dikdim. Kelläm aýlanýar, migreniň we baş aýlanmagyň garyndysy, meni adalatsyz ölümiň şaýady bolany üçin ähli zatlaryň ýigrenýän otagyndan diýen ýaly alyp gitdi. Domodossolada kakam we maňa garaşýan rehimsiz ykbal hakda pikir etmekden el çekmedim, aglamakdan gury bolansoň, gözlerimden indi ýaş çykyp bilmedi. Messina bogazynyň üstündäki ajaýyp ýşykda gidenimde göz öňüme getiren Hudaý, özüni nirede gizledi? Näme üçin ol bizi terk etdi? Näme üçin meni beýle aldady? Näme üçin indi kakamy tapanymdan soň, ol meni hemişelik alyp gitdi? Bu betbagtçylygyň manysy näme? Domodossoladaky Hudaý başgaça, uzak, düşnüksiz ýaly görünse, garaňkylykdan, düşnüksiz we geçip bolmajak, ajy ýalydy, ömrümiň ahyrına ýene ynanmalymy ýa-da äsgermezlik etjek Hudaýymdy. Gijeler we gijeler garaňkylykda gözlerimi bulaşdyryp, gündiziň gelmegi bilen hemme zadyň öňki ýagdaýyna gaýdyp geljekdigine umyt edip, dymdym. Şol gynançly

günlerde maşgalam bilen çökgünligiň gyrasynda jennetiň kiçi gyzlara ýer dældigine düşündim.

Şol gijeleriň birinde, ir säher bilen ýykyldym we azaply ukudan soň süýji düýşüme girdim: özümi kölde gördüm, soň kakam maňa gözleri we asman ýagtylygyna çümdi. Indi ýüzi görgi görmedi we ýene owadan boldy. Ol maňa süýji ýylgyrdy, elimi aldy, gujaklady we meniň bilen gürleşip başlady. "Çagam, indi aýtdym diýjek bolýan zadym, meniň söýgim, saňa isleýän ähli gowy zatlarym. Circumstancesagdaýlar biri-birimizi tanamaýandygymyzy aňladýar. Ulalanyňzy görmändigime ökünýäriň ..." .

Käwagt bu düýş we iň soňky syýahatym hakda pikir edýäriň, Rebbiň haçan jaň etjekdigi hakda pikir edýäriň, jennetiň gapysyndan geçenimde kakamyň meni alyp giden agşamky ýaly geýnip, maňa garaşjakdygyny göz önüne getirmek isleýäriň. kinoteatr: onuň bilen birek-birege aýtjak zatlarymyz köp, fewral aýynyň şol sowuk gijesinde kesilen söhbetdeşligi hemişelik dowam etdirmeli. Meniň pikirimçe, soňky syýahatymy başlamagyň iň gowy usuly bolar.

Ejesi dört çagasy bilen umytsyz galdy we pensiýa ýokdy, sebäbi kakasy ýönekeý adamdy. Dünýädäki ähli sowuklar we agyrylar garyp emigrant maşgalamyza düşdi.

Landurdumyzdan uzakda, durmuşdan uzakda, çöl şemaly tarapyndan süýrän çäge däneleri bolduk.

Ejem özüni we bütin janyny ýitirdi. Ol boş gabyga öwrüldi. Bedeni agaç bölegi ýaly şertnama baglaşdy, hiç wagt horlanmagyny bes etmedi we reňkli we manysyz ýüzünde ýitirilen nazary uzak minutlara, kakasynyň mazaryna tarap saklandy. Ol ýatdan çykaryp bolmajak arwah ýaly boldy. Onuň ýykylyp, çykalga tapman, umytsyzlyga çümýän pursatyny duýdum. Men ony silkitjek boldum, ony begendirjek bolup gürleşdim. Ajaýyp zat, rollar düýpgöter üýtgedi: ejesine göwünlik beren, adamsyny durmuşa geçirmäge we ýatdan çykarmagyna kömek etjek hekaýalaryny gürrüň berýän gyzdy. Uly gyzy, entek 15 ýaşymdadym.

Agşamlyk nahardan soň ýene birnäçe sent gazanmak üçin furýerde işe gaýtdym. Umyt alawyny ýaşatjak bolýan men boldum. Theöne ahyrynda ejem, belki, umytsyzlyk güýji bilen, bir aglamak bilen beýlekisiniň arasynda bütin dünýäni egnine aldy we ýuwaş-ýuwaşdan tikiçi bolup, birnäçe yubka tikip, köýnek geýdi.

On bap - owadan tusa

Şol ýylyň maý aýynda kiçi doganym gyzamyk keselinden ejir çekdi, menem çagalykda şertnama baglaşman, ony tutdum. Krowatda otyrkam ejemiň gapyny açandygyny eşitdim. Kimdir biri gapynyň jaňyny kakdy. Soň zizi we Mişelilonyň seslerini eşitdim. Men alada galýardym: ozal meni Domodossola ene-atamy görmek üçin äkitmediler, indi bolsa görkezdiler. Bir hepde töweregi boldular, soň bolsa Sisiliýa gaýdyp gelerin diýip umyt edip, birneme lapykeç boldular. Noýabr aýynda gara reňkli serhet geldi. Ejesi howsala düşdi we açanda eli titreýärdi. Men onuň aglaýanyny gördüm: zizi Turi atanyň ölendigini habar berdi. 8-nji noýabrda Bordonaro obasynda öli tapyldy. Ol 87 ýaşyndady. Indiki ýyl, gözlegleriň netijesinde, ekskumasiýa wagtynda tapylan bokurdakdaky elýaglyk bogulmagy sebäpli ölümiň sebäbine sebäp bolan başga bir lapykeçlik boldy. Bu jenaýat bir aýal dogany, oba goňşulary bilen bilelikde 11 000 liranyň pensiýasyny ogurlamak üçin edildi. Soň bolsa 24 ýyl türmede oturdy we çylşyrymlylygy üçin 12 ýyl türmede oturdy.

Men gynanmagy dowam etdirdim. Az pul bilen 5 adam bilen alyp bilmedik. Miss Tilde maňa iş bölümünde hasaba alynmagym üçin galp işden çykarylmagy maslahat berdi. Köplenç işiň bardygyny ýa-da ýokdugyny barlamaga barýardym, ýöne umyt azdy. 53-nji ýylyň aprelinde

käbir gyzlary zawodda hakyna tutandyklaryny bildim. Olara zerurlyk ýokdy, kakalarynyň eýýäm işi bardy. Şeýdip, men nägilelik bildirmek üçin edara bardym: beýlekilerden has köp işlemeli boldum. Maý aýynda ahyrsoňy elastik zolaklar, aýakgap baglary, lentalar we elektrik simleri üçin turbalar öndürýän zawoda girdim. 6-13 we 13-21 hepdelik çalşyklar bilen agyr iş. Aralyklarda aýlygymy doldurmak we ejeme ýeňillik bermek üçin furýere gitdim.

Awgust geldi. Baýramçylyklar üçin Comare Grazia garry ejesini görmek üçin Sisiliýa gitmeli boldy. Menem gyzym Katerina bilen gitmek kararyna geldim. Otly bilen Milana, soň bolsa Rime gitdik we gijelerine ýetdik. Sisiliýa barýan otly üçin birnäçe sagat garaşmaly bolduk.

Wokzalda käbir obadaşlarymyzy tapdyk, olaryň arasynda Nowara, Salvatore Furnari atly bir aktýor we ady ýadyma düşen esger tapdyk. Graziýa hanym skameýkada dynç alýarka, Katerina bilen ikimizi gezelenje çagyrdyk. Mottarello iýmek üçin bizi Piazza Esedra alyp gitdiler. Againene-de direlip başlaýan ýaly boldum.

Eýýäm köp adamly otly gelenden soň, Graziýa hanym iki halta alyp gitmäge howlukdy. Otly düýbünden durmady we ýollarda ýykyldy. Katerina, men we tutuş mähelle baky Atadan agladyk, biz ony gögermelerden doly, ýöne gudrat bilen diri çykardyk. Ol keselhana äkidilmedi. Bir sagatdan soň otly gitdi. Günortandan öň Terme Wigliatore wokzalyna bardyk we biz Nowara Sisiliýa, zizi we Mişerillonyň myhmanlary bolan awtobusa mündik.

Bizi hormatly myhman hökmünde garşy aldylar. Üçümüz şol gije düşekde ýatdyk, Katerina ikimizem göz gyrpmadyk. Graziýa hanym agyrydan doludy. Şol gije garaşylmadyk bir zat boldy: käbir ýigitler gitara we skripka

bilen bize ýüz tutdular, ýöne Miçerillo daýza gaharlanyp, olary gaçmaga mejbur etdi.

Katerinanyň ejesi ähli wagtyny diýen ýaly düşekde geçirdi. Garry ejesini görmek üçin on günde bary-ýogy iki gezek çykdy. Günüň ikinji ýarymynda synpdaşlarymy we laboratoriyadaky dostlarymy görmäge gitdim. Bir gün meni gujaklamaga gelen bir klasdaşymy hem gördüm. Ol elinde welosiped tutýardy, menem meni alyp gitmegini haýyş etdim. Şol wagtlar Nowara welosipedde gyz görmedi. Zizi muny bilenden soň maňa käyedi: "Sen baýguş bolduň, beýle zatlary asla göz öňüne getirip bilmerin".

Domodossola gaýdyp gelen Graziýa hanym sagalmak üçin göreşýärdi. Şol güýzden soň artroz agyrylary öz üstüne aldy. Diňe maşgalasy bilen haýsydyr bir oturylyşyga gideninde batyrgaý boldy, meni hem çagyrdylar.

Zawodda we fabrigiň işine gaýdyp bardym, ýöne maňa täze tejribe gerekdi. Bir gün San Gerwasio we Protasio welaýatyna baryp görenimde, Don Juzeppe Benetti maňa birnäçe sorag bermek üçin meniň ýanyma geldi. Men oňa ähli gynanjymy aýtdym. Ol meni ruhlandyrdy we: "Sundayekşenbe günü öýlän oratoriýa geliň. Ol ýerde sizi gyzlar bilen tanyşdyrjak we size köp gowy maslahat berjek Katolik Hereket Signorina Germana prezidentini taparsyňyz. " Derrew özümi rahat duýdum: birneme utanç bilen dostlaşyp başladym. Nädip gürlemelidigimi bilmekden gorkdum, ýöne Hudaýyň kömegi bilen ilkinji kynçylyklary ýeňip geçdim. Birleşigiň esaslandyryjysy Armida Barellä haýran galýan gazetini höwes bilen okadym: onuň kömegi bilen durmuşym gowulaşdy. Zawod çalşygy muňa rugsat bereninde, irden sagat 7-de, ruhy direktorym hasaplaýan Don Benetti bilen tanyşdym. Dynç günü ybadathananyň öňündäki gowy metbugat stendinde bir sagat oturmagy teklipe etdim. Soň meni ACLI geňeşine girmäge çagyrdylar. Şol borçnamalaryň hemmesi bilen özümi möhüm we ýerine ýetiren ýaly duýdum.

Zawoddaky kärdeşlerim meni ulumsy hasaplaýardylar, ýöne özümi oňaysyz duýmadym, aslynda olar üçin doga etdim we çalşyk başlamazdan ozal üýtgeýän otaglarda gödek gürlänlerinde jaň etdim.

On birinji bap - Farfor ýüzi

Bir tomus ýekşenbe güni German katolik hereketiniň prezidenti daglara syýahat gurady. Az pul galyp, syýahatyň bahasyny töläp bildim. Awtobus bilen Goglio, soň kabel ulagy bilen Alpe Devero, soň bolsa pyýada Krampiole tarap ugradyk. Güller bilen örtülen daglaryň gözelligi hakda pikir etdim: rododendronlar, kebelekler, ýabany orkide. Baýram etmek üçin gök gül. Daş üçegi we penjirelerinden açyk gyzyl we gülgüne geraniumlar asylan kabinalar. Germandan ýoluň nirede gutarandygyny soradym. "Tiredadaw bolanymyzda, gaplanan günortanlyk naharyna durarys". Agşam sagat 1 töweregi gaýadan jülge tarap akýan arassa suwy içmek üçin durduk. Nahar iýip, doga edip, aýdym aýdanymyzdan soň gaýdyp syýahata ugradyk. Men şatlykdan titreýärdim: Şeýle ajaýyp güni hiç wagt geçirmändim. Öýde ejeme hemme zady aýtdym we onuň ýylgyryşyny gördüm.

Nowara Sisiliýadan bir dostumdan wagtal-wagtal poçta alýardym: ol Domodossolada iş tapmagyny haýyş etdi, şonuň üçin duşuşarys. Men gaty aljyradym, ýöne kimdir biriniň maňa aşyk bolandygyna begendim. Domodossoladan bir oglan hem bardy, ýöne men ony halamadym: irden grappadan bir ok içdi we hemişe gyzyl ýañaklary bardy.

Irden oýlanmak maňa monastyryň ýoluny görkezdi, ýöne şol bir wagtyň özünde çagalary we maşgala gurmak pikirini haladym. Özümi Hudaýyň islegine ynandyrdym, ýekşenbe günortan öýlän dostlarym bilen hepdelik katekizm borçnamalaryny meýilleşdirýän oratoriýada geçirdim. Käbir

ýekşenbe günleri goňşy şäherleriň oratoriýalaryna gitdik. Awtobus syýahaty meni biynjalyk etdi, ýöne batyrlyk ownuk azaplary ýeňdi.

1954-nji ýylyň 1-nji maýynda ACLI we oratoriýa syýahat gurady: irden Madonna di Oropanyň mukaddesligine zyýarat we günortan Biellada Hormatly pastoryň ýörişi. Ilki bilen bir dostum we onuň söýgüli Pierino bilen bilelikde hasaba aldym. Youngaşlardan doly 2 awtobus gitdi. Olaryň arasynda eýýäm bir ýerde gören utanjaň saryýagyz oglan. Ol özi: furýeriň müşderilerine jaň etmek üçin giden gurluşyk kompaniýasynyň işgäri. Pierino ony meniň bilen tanyşdyrdy: ol doganoglanlydy. Günün dowamynda ol maňa hiç wagt nazaryny goýmady. Öýe baranymda, ejeme bu hakda aýtdym. Ertesi gün agşam ony birinji gatda ýerleşýän otagyň kiçijik balkonyň aşagynda gördüm. "Eje, eje, gel we gör: Biellada tanyşan oglan bar". Ol ýarym ýylgyryp: "Siziň bilen söýüşýändigini äşgär". Ertesi gün agşam goňşym bilen çykyp, ony öňümde tapdym. Utanç bilen biziň bilen gelip biljekdigini sorady. Biraz näbellilik bilen kabul etdim. Bu we beýleki zatlar hakda söhbet edip buz döwdük. Zawodda günortan smenasy gutaransoň, meni öýe alyp gitdi. Bir gün agşam ony ejesi bilen tanyşdyrmak üçin alyp gitdim, ony gowy garşy aldy. Boş wagtlary oratoriýa gatnaşdy. Soň oglanlar we gyzlar aýryldy, diňe duşuşygyň ahyrynda olar duşuşyp bildiler. Şeýle hem ACLI ýygnaqlaryna gatnaşdyk.

Ejem, birek-biregi söýýän iki oglan ýeke çykyp bilmeýän Sisiliýadan gelendigine garamazdan, bize ynam berdi we parahatçylykly ýola başladyk. Gýuz maňa kakam bilen duşuşandygyny aýtdy: biraz pul gazanmak üçin, 4 çaga bardy we diňe kakasy işleýärdi, oglan wagty kazarmanyň maliýeleşdirijileri üçin öýünden birnäçe ädim ädipdi. Kämahal abatlamak üçin aýakgaplaryny kakama getirýärdi. Men höwes bilen diňledim.

Ol maňa başga bir zat aýtdy: 1950-nji ýylyň 16-njy sentýabrynda Domodossola barmak üçin Rimden geçip, hakykatdanam duşuşdyk. Giuse, henizem oňa jaň edişim ýaly, Mukaddes ýyl üçin welosiped bilen geldi. Başdangeçirme syýahaty: Domodossolany jülgedäki ruhany bilen dag aýakgaplarynda çalt ýörän ruhany bilen terk etdi. Onuň yzyna düşmek

mümkün däl di. Salat almak üçin diňe gök önüm bagyny görende saklandy. Syýahatyň ýarysynda Giuse ýeke galdy. Theolda satmak üçin gereksiz ýüklenen köne welosipedli köçe satyjysyny tapdy. Rime çenli birek-biregi saklaýardylar.

Awgust geldi. Zawod dynç alyş üçin ýapylýardy we men Mergozzo kölüniň depelerinde dynç alýan aýal doganym Rozany görmäge gitmegi makul bildim. Jaýy dolandyran monahlardan birnäçe gün galmagyny haýyş etdim. Bu pikiri ýaňy Giusa aýdypdym. Öýde dynç alyşda başga gyzlar bardy. Olaryň arasynda monah monahyň owadan ýegeni bar. 15-nji säher, çaklama baýramy, bizi Massadan soň öz otagyna çagyrdy. Facesüzlerimizi dürli kremler, maskara we pomada bilen doldurdy: mумыň heýkellerine meňzeýärdik. Günortanlyk naharynda daýza daýysy ýegenine jaň etdi: bize beýle garamagynyň manysy ýokdy.

Günüň ikinji ýarymynda penjireden köle seredip, Gýuzanyň peýda bolandygyny gördüm. Şol farfor ýüzi bilen görünmek islemedim. Gapyda meni görüp, meni tanamaýardy. Munuň synag bolandygyny we beýleki gyzlaryň hem üýtgedilendigini düşündirip, ötünç soradym. Günüň ikinji ýarymynda bolsa jaýyň bagynda gezdik. Agşam maňa salam berdi: "Soonakynda Domodossolada görüşeris, ýöne ýüzüňiz öňküsi ýaly arassa we täze."

On iki bap - Violet

Iki hepde dynç alyş gutaranson, agşam sagat 1-den agşam sagat 9-a çenli smenada zawoda işe gaýdyp bardym. Gobus hakda oýlandym, ýöne şol bir wagtyň özünde-de etmedim. ony görmek üçin uly isleg bar. Agşam sagat 9-da siren ýaňlandy we ýüregim çalt urup başlady. Papkany basyp, derwezäniň çykyşynda ýarym garaňkylykda welosiped gördüm. Hakykatdanam ol özi: meniň ýanyma geldi, utanç bilen ýüzüme seretdi we: "Men seni gaty ýönekeý halaýaryn" diýdi. Ol meni welosipediň turbasynda oturmaga mejbur etdi we meni öýe äkitdi. Nightönekeýje gijeki salamlaşdyk. Bu her gün diýen ýaly bolup geçýärdi. Sundayekşenbe günü öýlän günortan obalarda birnäçe welosiped sürdük. Bir gün meni kakam we ejem, iki gyz doganym we doganym bilen tanyşdyrmak üçin meni öýüne alyp gitdi. Alsouwaş-ýuwaşdan meni daýylary we ýegenleri bilen dost hökmünde tanatdy.

Ejem balkondan bizi görüp, bizi öýe getirmäge mejbur etdi. Ol şol oğlan bilen söýgüli bolsa-da, men gaty karar bermedim. 8-nji dekabrdä, Immaculate Concepts günü, meniň adym günü, gapy kakyldy. Maňa bir topar gyzyl gyrgyç gowşurdy. "Eje, Giuse maňa iň gowy arzuwларыny iberdi!". Belligi açanymda nähili lapykeç boldum: ol dälde, ýöne tötänleýin tanyşan 14 ýaşly oğlan. Gol bilen "Men seni söýýärim" diýilýär. Belki, ol meniň ýaşymdyr öýdüpdir.

Ro Christmasdestwo günü Giuse şokoladdan we gutlag kartasyndan doly reňkli waza görkezdi. Men oňa minnetdarlyk bildirdik we ýary gije

köpçülikleýin gitdik. Öýüne gaýdyp gelip, maňa: "Ertir maşgalam bilen garyndaşlarym bilen nahar iýmeli, boks günü ýene görüşerin" diýdi. 26-njy säher bilen ejeme "Men ol oğlan bilen indi çykamok, wazany yzyna berýäriň, borçnamalary islämok" diýdim. Ol berk seredip: "Sen däli, şokolad iýmedik bolsaň edip bilerdiň" -diýdi.

Soňky günlerde Giuse meni hemişeki ýaly işden alyp gitdi. Pyýada ýa-da welosiped turbasynda ýoluň ugrunda men onuň bilen gürleşmedim diýen ýaly. 1955-nji ýylyň Täze ýyl günü köpçülige bardym. Ol hem bardy, ahýrynda meni öýe alyp gitdi. Gapyda maňa: "Maňa beýle ejir çekmek üçin näme pikir edýändigini bilip bilerinmi?" -Diýip, gözlerinden ýaş döküldi. Şol saman düýäniň arkasyny döwdi we men oňa ýylgyrdym. Ol meni ogşady we aýtdy: "Şu gün öýläň sizi Kalwario dagynda vesperlere gitmek üçin alyp bararyň. Weperlerden soň ACLI klubynda film görkeziler". Men kabul etdim we hoşlaşdyk. Öýde habar berdim, ejem begenç bilen: "Şeýle gowy oğlan tapyp bilmersiň" -diýdi.

Gije sagat 2-de "Crucis" üsti bilen gaty ýoly bilen Kalwariýa gitdik. Mukaddeslige ýetenimizden soň, wesper aýdymalaryny aýtdyk we bereketden soň kluba gitdik. Filmiň ady ýadyma düşenok, ýöne gaty içgysgynçdy, şonuň üçin "Violet" diýlip atlandyrylýan has gowy filmden lezzet almagy başaran Katena kinosyna şähere gaýdyp barmagy maslahat berdim.

Aprel aýynda Wigezzo jülgesinden we Centovalli otlusy bilen syýahat edip, ene-atasy bilen Lokarnodaky gül ýüzmek festiwalyna gitdik. Gýuzyň hudaý kakasy bilen tanyşdyk, ol meni "gyz dost" diýip tanatdy. Ellerini jübüsine saldy-da, gapjygyndan 10 sany Şweýsariýa frankyny alyp, Giusa berdi we "Gowy, haçan öýlenersiň?" Diýdi. Biri-bimize seretdik, bu hakda hiç haçan gürleşmedik.

Soňky günlerde durmuş gurmak pikiri bilen gyzyklanyp başladyk. Hatda bu hakda öýde gürleşdik. Ejem begendi, ýöne şol bir wagtyň özünde maddy mümkinçiliklerem azdy. Az-kemden birnäçe petek we içki eşik satyn aldyk. Biziň aýratyn zerurlyklarymyz ýokdy. Kiçijik, sada jaý gözledik. Gadymy Motta etrabynda tapdyk we şonuň üçin toý gününü belledik: 19-

njy sentýabr. Ejem bilen toý köýnegi üçin dantelli satyn almak üçin Panzarasa mata dükanyna bardym we ony hemişe mähir bilen etjekdigime söz beren sütüklü Tilde hanymyň ýanyna bardym.

Şäher häkimliginde ejem entek kämillik ýaşyna ýetmedigim üçin nika ýazgylaryna gol çekmeli boldy. Giuzuň ene-atasy hem begendi. Welaýatda Monsignor Pellanda bize ajaýyp höweslendiriji sözler aýtdy: "Durmuşyň biziň üçin döredýän şatlyklaryna we gynançlaryna garşy durmak üçin elmydama köp iman bilen sada boluň. Men size merkeziň ugrundaky gyzyl ylgaýjyny tapmaga rugsat bererin".

Adatdakysy ýaly hoşniýetlilik beriljek garyndaşlarymyzyň we dostlarymyzyň sanawyny taýýarlamaly bolduk. Myhmanlar gaty az. Gýuzuň ejesi "Maşgala üçin iki" diýdi. Lyuwaş-ýuwaşdan 35 adama ýetdik. Şaýatlar saýlandy: Gýuzuň daýysy Karmelo we meniň üçin duşuşygymyzyň binagäri Pierino. Toýdan bir hepde öň Don Juzeppe Briakkanyň ýolbaşçylygyndaky erkekler oratoriýasy biziň üçin oturylyşyk taýýarlady. Ussat Furiga tagtada salamlaryň suratyny çekdi we dostlarynyň sanawy bilen aýlaw ýasady. Şeýle hem konditer önümleri we içgiler bilen örtülen stol bardy. Oratoriýada beýle oturylyşyk bolmandy. Saints Gervasio we Protasio-nyň bilelikdäki ybadathanasy täzelendi we asfalt harabalardan we daşlardan doludy, ýöne käbir isleg bildirýän aýallar Juzeppe we Konsetanyň hormatyna arassalamak üçin elinden gelenini etdiler.

16-njy sentýabrda Zizi we Mişerillo geldi, Concettina durmuşa çykýandygy sebäpli göçdi we kakasynyň ornuny tutup, ony gurbanlyk sypasyna alyp gitmeli boldy.

Bu aralykda azajyk sowgat geldi: kofe küýzesi, kofe üweýji, rosolio äýnegi, hoşniýetliliği alan garyndaşlaryndan we dostlaryndan ýasalan gaplar we naharhana, Pierino we daýylaryndan aşhana. Aýal-gyzlar katolik hereketi, Mukaddes Maşgala, kömekçi Don Benetti bilen kümüş bezegli ajaýyp ýaşyl gül waza bilen düşekde surat çekdi.

Öňki gije uzyn boldy. Üç ýaş çagasy bilen galan we serişdesi az bolan ejem hakda pikir etdim. "Siziň imanyňyz az, oratorçylyk mekdebi durmuşda hemişe Providensiýanyň bardygyny öwretmedimi?" -Diýdim.

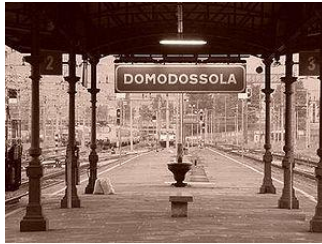
19-njy duşenbe güni ýedi ýaşadym. Hanym Tilde krujka köýnegine geldi. Ol meni geýdi we Milanda satyn alan perdämi sazladı. Ir sagat 9-da taksi meni ybadathana alyp gitdi. Men bulaşdym, meni synlaýan adamlaryň deňzini tapdym. Giuse eýýäm gyz dogany Roza bilen bilelikde mämişi gül bukjasy bilen maňa garaşýardy, sebäbi ejesi Olimpiýa ilkinji çaganyň durmuşa çykmagyna gaty tolgunardy. Mişerillo daýza bilen gyzyl ylgawçynyň ýanynda oňa goşuldym.

Köpçülik başlandy. Monsignor Pellanda hem duýgudaşdy. Höweslendiriji, halkalaryň berekedi, ömürboýy wepalylyk wadasy we dabaranyň ahyrynda gollar ýadynda. Çykyp barýarka, şol pursat daýzam bolan Pierinonyň ejesi katolik hereketiniň aýallarynyň nyşanyny döşüme saldy.

On üçünji bap - Täze durmuş

Ybadathanadaky baýramçylyk gutaransoň, Castellazzo-nyň üsti bilen Grandazzi barda nahar berildi. Myhmanlar bilen bir öpüşüň, beýlekisiniň arasynda bolsa pizza we konditer önümleri bardy. Çemodany almak üçin ejesi bilen giden gaýynatasy Olimpiýa we Armandona ýörite salam we öpüş, soň bal aýy üçin 12.15 otlyny almak üçin duralga ylgadylar.

Eje gözlerini ýaşardy. Bölüme girdik. Wokzal ussasy sygyr bilen gidişini yglan etdi, Giuse ikimiz soňky hoşlaşmak üçin penjireden aşak egildi. Durmuşymyzyň başdan geçirmeleri başlandy.

Florensiýa gelenimizden soň, ýolagçy hanym Tilde tarapyndan görkezilen myhmanhana tarap ugradyk. Lýuks girelgede aýdym-saz bilen garşy aldyk, soň bolsa kassa bizi üçünji gatdaky otaga alyp gitdi. Biziň üçin hemme zat täze, hatda goşa düşekde ýatmakdy.

Birinji gün şähere baryp gördük, ikinji gün Piazzale Mikelanjelona gitdik, şol ýerde Florensiýanyň hemmesine haýran galyp bilersiňiz. Birnäçe surata düşdük: Giuse-nyň kamerasy bir rulon bilen sekiz sany ak we ak surata düşüp bilerdi.

Üçünji gün Rime ugrady. Myhmanhana has sada boldy, sebäbi gurban bermek bilen tygşytlanan pul ýeterlik bolmalydy. Gýuzanyň Mukaddes ýylda we Trewi çüwdüriminde gören dört bazilisini görmek üçin birnäçe gün durduk. Şeýle hem, Signora Grazia otlynyň aşagyna düşen 53-nji meşhur gijeden Esedra çüwdürimine gaýdyp geldik.

Sisiliýa gitmegiň wagty geldi. Uzak ýoldan soň otly Kalabriýa geldi we ahrynda Sisiliýany Villa San Jowanni-den görmek bolýar. Giuse şol

pursatlary gowy görýärdi: otly parom gämisine ýüklenip, Messina portunyň girelgesinde Madonnina beýikdi.

Ejesiniň dogany Karmelo, aýaly Gaetana we gyzlary Rosetta we Antonietta bilen wokzalda garaşýardylar.

Bizi iki şazada ýaly garşy aldylar. Messinany görmek üçin iki gün bolduk: çagalykda gören kafedral sagadym, Madonna di Montalto we beýleki ajaýyp meýdançalar.

Şol öýde diňe bir kemçilik bardy: agşamlyk naharynda daýylar we daýylar geýnip, stoluň başynda oturmagyň ýerine: "Geliň, deňiz kenaryna gezelenç edeliň" diýdiler. Giuse ikimiz işden çykdyk. Agşam sagat 11 töweregi öýe gaýdyp bardyk we daýza nahar bişirip başlady. Bir gije ulitkalary gabyklaryna sousa saldy, ýöne möhüm zat endik däl-de, mähir.

Üçünji gün birnäçe gözýaş bilen bizi ota alyp gitdiler. Mişerillo daýza Nowara barmak üçin taksi sürüjisi bilen Terme Wigliatore stansiýasynda bardy. Zizi, Marikýa daýza we Peppina daýza bize obada garaşýardylar. Hakykatdanam Domodossolanyň şazadalary gelýän ýalydy.

Ertesi gün Badiaveçiyä gidip, kakamyz Konsetany we kakamyň daýylaryny, uýalaryny we doganlaryny görmäge gitdik. Ejemiň temmäki dükany bilen kiçijik meýdançada meni çagalykda tanaýan şäherçäniň köp ýaşajylary ýygnanyp, beýleki adamlara: "Konsettina adamsy bilen geldi!"

Öpüşmek, gujaklamak, gyzyl ýüzler. Bu meniň üçin düýş ýalydy. Theurtdan çykanymdan takmynan bäş ýyl geçdi.

Iki günden soň taksiniň sürüjisi "Cauzi i Lupu" bilen Taormina gitdik. Günortan bizi restorana äkitdi, şol ýerde bize ak ellikler berildi. Giuse ikimiz birek-birege seretdik: "enougheterlik pulumyz barmy?". Taorminany, soň bolsa Castelmolany ýagyşyň aşagynda görüp, agşam ýadaw, ýöne kanagatly Nowara gaýdyp bardyk.

Ertesi gün Domodossola gaýdyp gelmegiň wagty geldi. Täze durmuşyň borçnamalary bize garaşýardy.

On dördünji bap - Ilkinji höwürtgelerimiz

Domodossola '50 we '53 -de eýýäm syýahat edenem bolsam, ilkinji gezek giden ýaly boldum: är-aýal bolup täze durmuşa tarap ugradym.

Parom gämisine ota münüp, portuň Madonninasyny görmek üçin eýwana çykdyk we Sisiliýa ýuwaş-ýuwaşdan daşlaşdy.

Gözýaş döküp, agaç skameýkalarda otyrдыk. Onda hiç hili bukja ýokdy.

Gije gelende, boýnumyz çaykanyp başlady. Her wagt penjireden seretmek üçin ýerimizden turýardyк. Möhüm stansiýalarda wokzal müdiri şäheriň adyny gaty ses bilen yglan etdi. Naplesde pyýada ýörelgelerde pítsa satýan "guaglioni" bardy. Hile bilen syýahatçylardan pul aldylar, soň otly gitdi we pul we pizza bilen galypdy.

Milanuwaş-ýuwaşdan Milana ýakynlaşdyк. Domodossola otlusynda 5 ýyl ozal ilkinji gezek başdan geçiren duýgymy ýene bir gezek duýdum: Maggiore köli, Ossola daglary, daş üçekler. Bu gezek adamym Giuse bilen bilelikde. Günortan töweregi barmaly ýerimize ýetdik.

Giuse Armandonyň ejesi we kakasy bize garaşýardy. Bu baýramçylykdy: jaňlary jyňňyrdap bilsediler.

Ejem Olimpiýa bilen, soň bolsa Motta etrabynda ýerleşýän täze çagalar bagymyzda dynç almak üçin çalt nahar. Ertesi gün zawodda işimi dowam etdirdim we Giuse gurluşyk meýdançasyna gaýdyp geldi.

Pikirlerim ejemiň goldawynyň ýoklugy üçin gitdi, ýöne ruhy direktorym Don Benetti meni köp adamyň söýýändigine ynanyp, doga etmäge çagyrdy. Käwagt Jýuz ikimiz öýüne günortanlyk naharyna barýardyк, olam hezil etdi. Şol wagt uýalarymyň biri maşgala täze goldaw berýän iş tapdy.

Az salymdan eje, ejem Olimpiýa we Armando kakasyna iýul aýynda ene-atalar boljakdygyny habar berdik.

Göwrelilik oňaýsyzlygyny duýup başladym, ýöne iş çagyrdy. Soň işçiler häzirki ýaly goralmady. Giuse, açyk gurluşyk meýdançasyna garanynda has gowy iş tapmagy başardy: barrel wilkalary, ýüň süňklerini açmak üçin gurallar we "paungi" (agaç egirme depeleri) ýaly agaç önümlerini öndürýän kiçi zawod. Bäşinji aýda, geljekki täze doglan çaga üçin pram gözleýän dükanlara baryp başladyk. Ini elmydama girelgäniň gapysyndan uludy we jaýy göçürmeli bolduk.

Şol wagt hiç hili edara ýokdy, gidip, şu ýerden soradyňyz. Prowidensiýa, skapakçinonyň üsti bilen jaýyň ikinji gatynda, sütün ussahanasynyň golaýynda kwartira tapmaga mejbur etdi.

Gysga wagtyň içinde göçümi gurnadyk. Biz indi şäher merkezinde däldik, ýöne uzakda däl, iş ýerime has ýakyn.

Aýlyk kärende tölegi 8000 lira, az aýlygymyz üçin köpdi, ýöne kwartira myhmansöýer we ýagtydy. Howluda ysly ösümlikleri we gülleri ösdürüp ýetişdirip biljek iki inedördül metr ýer hem bolup bilerdi.

Açarlary alanymyzdan soň, otaglary arassaladyk we penjireleri aşhanadaky gymmatlyklar we krujka perdeleri bilen owadan perdeler bilen bezedik. Göçürilenden soň durmuş adaty ýaly dowam etdi. Garnym barha görnüp başlady. Bir gün bir kärdeşim menden çaga dogurmak üçin haçan öýe geljekdigimi sorady we maňa ginekolog lukmanyna gitmegi maslahat berdi. Şeýdip, duşuşygy aýratyn belledim. Lukman gaty köp garaşanym üçin meni käýedi diýen ýaly: "Altynjy aýdan soň işläp bilmersiňiz we eýýäm ýedinji aýda: töwegelçilik etdiňiz". Ertesi gün resminamany edara eltdim, hatda işgäriňem sada däldigimi aýtdy.

Şol wagt ejemiň maňa beren köne listlerinden ýasalan switerleri, köýnekleri, aýakgaplary we bezegleri dokamak bilen taýýarladym.

Şeýle hem, oglan ýa-da gyzdygyny bilmän, bitarap reňklerde nagyşlanan listler bilen taýýarlan pramy satyn almaga gitdik. Ahyrsoňy, 2-nji iýul agşam suwum döwüldi we çemodanlarymyzy eýýäm gaplap, hassahana gitdik. Meni gözden geçiren ginekolog Giusa öýüne gaýdyp biljekdigini aýtdy. Zähmet ýaňy başlandy we 20 sagat töweregi wagt gerekdi. Ertesi

gün çaga dogrulýan otagda garaşyp otyrkam, çaga dogrulýan öýüne gaýdyp geldi.

Belli bir wagt bir oglan dünýä indi we şepagat uýasy duýgy bilen kesellän diýen ýaly çaganyň kakasyna habar bermäge gitdi. Bir sagatdan soň atasy ýaly Armando atly ilkinji çagamyzy gujaklady. Birnäçe sagatdan soň ene-atalara, daýylara we daýylara-da habar berildi. Bütün dünýäde ilkinji çaga ýalydy.

On bäşinji bap - Hudaýa şükür ...

Çaga dogrulýan ýerdäki şepagat uýalary bu et we gan jandaryny doglandan birnäçe sagat soň meniň düşegime getirdiler. Döşüme saldylar. Ziziň çagalykda meniň üçin ýasaýan gurjakdan başga.

Şol wagt hassahanada bolmak bir hepde boldy. Öýe gaýdyp barmazdan ozal ruhanynyň berekedi bolan "arassalanmak" üçin hassahananyň ybadathanasyna bardyk.

Palatada hemme zat öýe gitmäge taýýardy, ýöne kelläm aýlanyp başlady. Akuşerka gyzzymamy barlady: 39. Gurjak bilen ýene iki gün galmaly bolduk. Ahyry 12-nji penşenbe güni sagaldy diýen ýaly öýe dolandyk. 15-nji ýekşenbe güni Armando täze maýyp arabasyna kakasy Juzeppe, dosty Mariuçiýa hudaý ejesi we hudaý kakasy Basilio bilen çokundyryş şriftine äkidildi. Bu çärä gatnaşmak bagtym ýokdy, sebäbi yrymlardan bolan ýaşulular bize öýde galmagy maslahat berdiler. Kiçijik dynç alyş taýýarlamak bilen kanagatlandym.

Üç adam ýaly durmuş başgaça boldy, ýöne gaty gowy düşünişdim. Süýdüm köpdi, çaga ulalýardy we barlag üçin her hepde çagalar bagyna eltýärdim.

Gynansagam, iki aýyň ahrynda zawoda işe gaýdyp geldim. Şol wagt çagalar baglary ýokdy. Garry eneler her hepde bir hepde oňa seretmäge razy boldular.

Sagat alty çalşykda işlänimde, Giuse işe gitmezden ozal ony daňyp, barmaly ýerine eltýärdi. Huşsuz ýagdaýda bu çaga ejir çekýärdi we men onuň bilen bile aglaýardym.

Gynansagam işimi taşlap bilmedim. Faithuwaş-ýuwaşdan, iman bilen üçlögimiz ýaly syýahaty dowam etdirdik: ilkinji naharlar, ilkinji ädimler ajaýyp zatlardy. Çagalar bagynyň ilkinji gününde Giuse has gowy aýlykly iş tapdy. Birnäçe ýyllap başlangyç synpda garawul bolup işledi, soň bolsa ylalaşyk wezipesini ýerine ýetirmek üçin häkimlige çagyryldy.

Bu zawoddaky işimi taşlap, kiçijik dogany bermäge garaşýan wagtym özümi çaga bagyşlamaga mümkinçilik döretdi. 1962-nji ýylyň 17-nji awgustynda ikinji çagamyzyň dünýä inmegine begendik. Lýusiano Armandonyň tersine, sary saçly, derisi açykdy. Erteki. 26-njy ýekşenbe güni kakasy Giuse, hudaý ejesi doganoglany Mariuçiýa we hudaý kakasy Giuse bilen çokundyryldy. Bu gezek hem öýde galmaly boldum. Çaga dogurmak rugsady gutaransoň, iki sany owadan çagamy bagyşlamak üçin işimi taşladym.

1962-nji ýylyň 1-nji oktýabrynda Armando gök perrony we egnindäki sumka bilen birinji synpy başlady. Mugallym Leopardi birnäçe gözyaş bilen ynandyrdyk.

Şol döwürde Domodossolanyň häkimi Giuzeni çagyryp, şäher habarçysy pensiýa çykanda boş galan şäher binasynyň ikinji gatynda ýerleşmegi teklipti. Birnäçe günden biz bu çäräni gurnadyk. Merkezde ähli amatlyklar bardy. Agşam, uly gapy ýapylansoň, biz şäheriň hökümdarlary bolduk. Şäher häkimliginiň balkonyndaky demonstrasiýalara arkaýyn tomaşa edip bilerdik. Penjirelerimizden köp asyrlyk döp bolan bazaryň bir bölegini görýärdik.

Şol bir wagtyň özünde Lýusiano ilkinji ädimlerini äddi: şäher häkimliginiň işgärleriniň maskotyna öwrüldi.

Giuse-iň aýlygyny doldurmak üçin bir iş oýlap tapmak isledim. Dostlarym üçin penjireleri, düşekleri we ýassyklary geýip başladym. Söz ýaýrady we men "perde hanymy" boldum. Boş wagtalarynda Giuse setirleriň ýygnagyny taýýarlamagy öwrendi we Hudaýa şükür, has amatly durmuşdan lezzet almagy başardyk.

1968-nji ýylyň 1-nji oktýabrynda Lýusiano mugallym Luisa Serri bilen mekdebe başlady.

Wagt çalt geçdi. Tomusda kempir çadyry bilen Italiýanyň töwereginde dynç aldyk. Käwagt Sisiliýa, dogduk şäherime çenli.

'73 -nji ýylyň iýulynda Wal d'Aostada düşelge gurduk we göwreliligiň ilkinji alamatlaryny görüp başladym. 1974-nji ýylyň 16-njy fewralynda kiçi

uýasy Daniela on sekiz ýaşyndaka Armando we on iki ýaşyndaky Lýusiano geldi. Bu karnawal döwri boldy we şäher häkimliginiň gapysynda gülgüne lenta seredýän adamlar muny degişme diýip pikir etdiler. Ybadathana ruhanysy, Pasha gijesinde çokundyrylmany bellemegi maslahat berdi, dostumyz Gianna hudaý ejesi, gaýynatamyz Benito bolsa hudaý atasy.

Yrymlardan başga, bu gezek hem 13-nji aprel gijesinde bu çärä gatnaşdym. Ertesi gün oratoriýadaky kabul edişlikde ýüz myhman geldi.

Daniela hem ulaldy we biz indi garry. Üç çagamyz bize 7 agtygy berdi: Stefano, Wirjiniýa, Greta, Lorenzo, Rebekka, Letizia we Matteo.

Hekaýa gutarýar. 2015-nji ýylyň 19-njy sentýabrynda Giuse ikimiz bilelikde 60 ýyllygy belledik.

Hudaýa, Aýalymyza we bizi söýýänleriň hemmesine şükür edýäris.

La Mazza Concetta Maglio, 1936-njy ýylyň 18-nji aprelinde Nowara di Sisiliýada doguldy.

Indeks

1. Atanyň öýi
2. Bu dünýäden
3. Gumdaky oýunlar
- 4, ag, ýag we erbet göz

5. baýguşlar
6. Wosiýa meni bagyşlaň (ýyldyzlaryň yşygy)
7. Emiliýa
8. alluwutýanlaryň uçmagy
9. Jennetiň gapysy
10. Owadan tusa
11. Farfor ýüzi
12. Gyrmzy
13. Täze durmuş
14. Ilkinji höwürtgelerimiz
15. Hudaýa şükür ...

